MARIDALEN

1985-86

Kristian Magnus Bakken, f. 19/3-1900 er nestor i Neskroken. Han har bodd på plassen Bakken siden 1906. (Foto: S.R. -86).

MARIDALEN 1985/86.
Referanseangivelse: Maridalens Venners årsskrift 1985/86.
Publiseringsår: Sommeren 1986.
Utgiver: Maridalens Venner.
Ansvarlig redaktør: Sheldon Reinholdt.
Omslagsbilde: Utsikt mot nord over Maridalsvannet fra Låkeberget.
(Foto: Red. høsten 1985)

Innhold

Hvorfor vil vi ha verneplan ? 2
Maridalsspillet 1986 5
Trollsteinen ved kirkeruinen 6
Vann- og avløpsverket om disposisjonsplan og verneplan 8
Teknisk rådmann om disposisjonsplan 11
Treningsbane i Maridalen 12
Flyulykken i Hansakollen 14
Barndomstid i Maridalen for 5o år siden 18
Frantz Solberg, en 88-åring, forteller 25
Litt ros samt noen ønsker til Skogvesenet 3o
En vandring til Neskroken fra kapellet 31
Vedtekter for Maridalens Venner 57
Vedtekter for Maridalsspillet 59
Årsberetning for Maridalens Venner 1985 61
Regnskapsåret 1/11 1984 - 15/11 1985 64
Styrets sammensetning m.m. på omslagets innside bak

Hvorfor vil vi ha verneplan?

Styret har ordet:

Et halvt år er gått siden vårt årsmøte 26/11-85 på Maridalen skole. 39 av våre 67o medlemmer var til stede. Det var ikke særlig imponerende. (Se årsmelding og regnskap bakerst i dette årsskrift.)

Som tittel på emnet under det etterfølgende åpne møte, som samlet i alt 63 deltagere, hadde vi satt :

" Hva blir Maridalens fremtid ?
Utbygging, nedbygging eller vern ? "

Fung.avd.sjef Richard Malinowski fra Byplankontoret holdt et interessant og tankevekkende foredrag ledsaget av overhead-illustrasjoner om de politiske strømninger i tiden.

Det lå problemer i å tolke de politiske vedtak, som slett ikke var entydige. Og det var vanskelig å angi hvilke arealbehov Oslo hadde for fremtidig utbygging. Endelig oppsto det fort store interessekonflikter når utbyggingsarealer skulle utpekes, særlig når Marka-grensen ble overskredet.

R.Malinowski kunne si lite om Maridalen fordi Maridalsvannet er byens hovedkilde for drikkevann. Vannet herfra dekker behovet for over 45o ooo mennesker. Til daglig kommer ca. 7o % av vannet til byen fra Maridalen, men kapasiteten kan dekke loo % i perioder.

Disse tallene fremkommer bl.a. i Vann- og avløpsverkets betenkning av 21/8-85 og som er tiltrådt av Teknisk rådmann 11/lo-85 i forbindelse med Planutvalgets vedtak våren 1985 om utarbeidelse av en disposisjonsplan for Maridalen. (Planutvalgets vedtak er gjengitt i vårt årsskrift 84/85 og betenkningen er gjengitt lenger ut i dette årsskrift.)

Det er ikke bare Maridalens venner som er opptatt av hva som foregår i Maridalen. Særlig har Maridalen Vel med sine ca. 6o medlemmer arbeidet iherdig for dalens interesser og hatt god støtte fra Bydelsutvalg 4o, som representerer Sørkedalen, Nordmarka, Maridalen, Lillomarka og Østmarka.

Men våre utgangspunkter er delvis forskjellige. Sistnevnte organer synes å legge hovedvekten på å få opp folketallet igjen ved å øke antallet boenheter fra nåværende ca. 13o med ca. 265 beboere til 1975-nivå i løpet av 5 år og gjerne en viss økning utover dette senere. Antall boenheter har i dette tidsrom sunket med 15.

Dette mener man vil kunne oppfylles gjennom en disposisjonsplan med planlagt boligreisning.

Av de ca. 13o boligenhetene ligger 14 på Skar militær-

forlegning og inkluderer også ca. 28 hybler. Etter avtale mellom Oslo kommune og Forsvaret skal virksomheten på Skar stort sett være avviklet til lager innen 1989. Avtalen ble inngått i 1969.

Planutvalgets vedtak forutsatte en vurdering av oppmyking av vannrestriksjonene.

M. Vel og Bydelsutvalget mener at verneinteresser kan ivaretas innenfor en disposisjonsplan.

Ovennevnte organer har oppnådd at verneplanarbeidet er bremset slik at disposisjonsplanutkastet skal gjøres ferdig først.

De har videre oppnådd at Formannsskapet i møte 26/2 d.å. vedtok å ta ansvaret for at de ca. 35 personer som nå er knyttet til Skar leir ikke forurenser drikkevannet. Tidligere var det opptil 15o personer knyttet til leiren. Om Forsvaret er interessert i denne muligheten vet vi ikke, siden de er kommet svært langt i sine flyttings- og omdisponeringsplaner for leiren.

Så langt Maridalen.

De som ønsker en disposisjonsplan for Maridalen, bruker gjerne å henvise til en nettopp utarbeidet plan for Sørkedalen som mønster. Denne planen ble vedtatt av bystyret 22/1 d.å. Vi tillater oss å gjengi Aftenpostens referat 23/1.

" - - Igår kveld vedtok bystyret disposisjonsplanen for Sørkedalen. Resultatet ble da også at bygden i det alt vesentlige fortsatt skal være natur-, frilufts- og skogbruksområde. Men flertallet, bestående av de borgerlige partier, ønsket å sette døren på gløtt for en viss nybygging i tilknytning til de allerede eksisterende bygninger..

- Vi legger absolutt ikke opp til noen storstilet boligbygging, men vi bør tillate en viss smidighet, blant annet for å opprettholde bosettingen, sa Høyres Arne Benin.

Det ble imidlertid ikke vedtatt noen øvre grense. Fremskrittspartiet var lite stemt for den planen som forelå:

- Dette er meget uheldig. Vi er i ferd med å vedta en verneplan, ikke en disposisjonsplan, sa Pål Atle Skjervengen. Hans parti ønsket å åpne for bygging av eneboliger i Sørkedalens østre dalside. Dette ble nedstemt.

Robert Wright fra Kristelig Folkeparti ville i likhet med Arbeiderpartiet ikke binde seg til noe endelig nei til boligbygging ved idag å slutte seg til en plan som ikke tillater særlig utbygging. - - - "

" - - - Venstres Inger Friis ønsket at det skulle utarbeides en lignende disposisjonsplan for Maridalen. Dette falt i god jord og er oversendt formannsskapet. "

Disse meningsytringer fra politikere mener vi bekrefter vår oppfatning av at de vil tolke en disposisjonsplan forskjellig til enhver tid, og de er heller ikke bundet av den.

Maridalens Venner har derfor et annet utgangspunkt for hva som vil ivareta dalens interesser best.

Vi mener at et statlig vernevedtak gjennom Miljøverndepartementet vil gi et stabilere og varigere vern enn en

kommunal disposisjonsplan som det er lett for kommunens politikere å endre. Når dalen først er vernet, vil situasjonen bli klarere og tryggere for alle. Kulturlandskaps-, jordbruks- og friluftsinteressene vil bli varig ivaretatt. Bosetningsområdene vil også bli klart definert.

Det er samtidig klart at Maridalens Venner ikke vil støtte en plan som ytterligere reduserer befolkningen og dermed grunnlaget for kulturlivet. Private villaeiere må fortsatt få anledning til å foreta moderniseringer eller rive gammel,kondemnabel bebyggelse og erstatte denne med nybygg. Er villatomten stor nok, bør det være muligheter for fortetning, t.eks. i Rugda-området.

At Oslos politikere hittil har vært mest interessert i en disposisjonsplan betyr vel egentlig at de da har full disposisjonsrett over dalen. Med et vernevedtak er det Staten som bestemmer.

Men overordnet alt er hensynet til Oslos vannforsyning. Det er et faglig vurderingsspørsmål hvor strenge man må være med hensyn til bebyggelsens mengde og beliggenhet, aktivitetsnivå og ferdselsområder.

Målet er å sikre stor-byen den beste vann-kvalitet.

Det må erkjennes at jo mer bebyggelse, aktivitet og ferdsel det er i Maridalen, jo større er faren for forurensning.

Ut fra Oslos vanninteresser må vi innrømme at det er mindre betydningsfullt hvilke interesser Maridalens Vel, Bydelsutvalget og Maridalens Venner måtte ha i Maridalen. Vi må bare håpe at vi gjennom saklig argumentasjon kan vinne gehør for våre synspunkter og sammen klare å bevare dalen.

Vi får håpe at byens behov for utbygging ikke øker så raskt at man finner det regningssvarende å flytte vanninntaket til t.eks. Bjørnsjøen med større dammer og reguleringer i hjertet av Nordmarka. Da ville Maridalen ligge åpen for utbygging i stor stil.

Bare et statlig vernevedtak ville kunne hindre det, selv om et slikt vedtak også er til å endre.

På vårt styremøte 12/3 d.å. drøftet vi grundig vår holdning til planer for Maridalen, og det ble protokollert følgende:

Sak 18/86 Diskusjon om verneplan/disposisjonsplan for Maridalen.
Styret drøftet igjen på prinsippielt grunnlag spørsmålet om verneplan kontra disposisjonsplan. Vi står fortsatt fast på vårt tidligere syn om at utarbeidelse av verneplan på både kort og lang sikt vil tjene Maridalens interesse best. Dette syn er helt i tråd med intensjonene såvel i stiftelsesgrunnlaget som vedtektene for Maridalens Venner.

April 1986

Maridalsspillet 1986

KJÆRE ALLE INTERESSERTE !

Det er virkelig glede bak våre ord når vi i år ønsker velkommen til årets "Maridalsspill" Vi kan med hånden på hjertet ønske både store og små velkommen til en uforglemmelig forestilling. Årets spill er viet barna og de voksne som ikke er blitt for gamle til å lytte til trollskap. Vi lover både spenning og latter i et eventyr som er helt nytt. Vi kan faktisk by på urpremiere ! Og selveste trollet har ikke lovet å holde seg unna.

Instruktør og forfatter er i fellesskap: Magne Olav Brevik og Trond Brænne.

NÅR ?	Lørdag	16.august	kl.	1600
	Søndag	17. "	"	1300 og 1600
	Mandag	18. "	"	1745
	Tirsdag	19. "	"	"
	Onsdag	20. "	"	"
	Torsdag	21. "	"	"
	Fredag	22. "	"	"
	Lørdag	23. "	"	1600
	Søndag	24. "	"	1300 og 1600

HVOR ? Kirkeruinene i Maridalen (Skiltet)

HVORDAN KOMMER JEG MEG DIT ?

Med bil; 5-10 min. gange fra P-plass
Funksjonshemmede kan kjøre helt fram.

Buss fra fra Jernbanetorvet, rute 18 A.
Mandag -fredag kl. 1759
Lørdager " 1459
Søndager kl.1159 + 1459

HVOR MYE KOSTER BILLETTENE ?

Barn under 7 år	-	gratis
Barn 7 - 16 år	-	kr. 25,-
Voksne	-	" 50,-
Pensjonister	-	" 25,-
Familier	-	" 125,-
Grupperabatt	-	" 25,- (Min. 10 stk.)

Og etterpå kan dere dra på picnic . . . .

Trollsteinen ved kirkeruinen

Av Tore Furuberg

I gamle dager, før kristendommen kom til Maridalen, så var dalen tilholdssted for en hel flokk med troll. Opprinnelig hadde de tilholdssted i åskantene nede i byen, men ettersom det ble flere mennesker der, trampet de oppover i Maridalen og slo seg ned i åssiden.

De var noen ordentlige fælinger. Om nettene trampet de fram så det dundret i jorden. Om dagen holdt de seg i skjul, for sola måtte ikke skinne på trollene og gjøre dem om til steinrøyser. Hver morgen skyndte de seg opp til skjulestedene sine i Fagervannåsen og Solemskogen før solen steg opp over åskammen.

Trollene var både store og små, men haler hadde de alle sammen. Og når de var ute og gikk om natten, pleide den største å gå først. De andre holdt hverandre i halene og fulgte etter. Det dundret fælt i jorden når trollflokken kom trampende. Det var mang en bonde som fikk både åker, eng og småskog ødelagt. Maridølene ble både sinte og ergerlige på trollene, men det var ingen som ville risikere liv og helse på å ta kampen opp mot dem.

I Maridalen gikk det som det gikk overalt når kristendommen gjorde sitt inntog. De bygget en kirke og på den et klokketårn. Hver gang de skulle møtes i kirken, ringte de med klokkene. Denne lyden var den verste trollene noen gang hadde hørt. De jamret seg fælt der de lå i skjul oppe i åssidene.

Maridølene oppdaget nå at de hadde noe som de kunne skremme trollene med. De ringte med klokkene så fort de fikk en anledning. Trollene jamret seg mer og mer. De visste ikke hva de skulle finne på.

I fortvilelsen tok de til å kaste stein. Men det var

ikke enkelt å holde seg i skjul for sola, og samtidig kaste stein. Alle steinene ramlet i Maridalsvannet. Maridølene så at trollene var desperate. De fortsatte å ringe med klokkene alt de kunne.

Trollene jamret seg mer og mer høylydt. Det største trollet fikk øye på en svær stein som lå like ved ham. Trollet bøyde seg ned og klemte om den svære steinen så det sprakte. Trollet tok og kastet steinen avgårde, i retning mot kirken, med all den kraft det greide. Det gikk et sus gjennom luften. Trollene ble nysgjerrige. De spratt frem fra skjulestedene sine for å se hvordan det gikk, men solen som var kommet frem, gjorde dem om til steinrøyser alle sammen.

Steinen? Ja, den bommet på kirken med noen få meter. Den ligger der den dag i dag. Og oppe på steinen kan du se avtrykket etter hånden til trollet som kastet den.

I Fagervannåsen er det et sted som heter Skarshøgda. Der er det ei lita hule med en stor steinrøys utenfor. Og hvis du leter litt borte i åsen ved Solemskogen, finner du sikkert huler og steinrøyser etter trollene der også.

Trollene som kastet stein er et eventyr som har gått på folkemunne i Maridalen i mange år.

Bidragsytere til denne versjonen av eventyret har blant annet vært Frantz Solberg, Kåre Hagen og Bjørn Berntzen.

Det skal også finnes en "trollstein" til i Maridalen. Er det noen som kjenner den historien?

Oslo kommune
Vann- og avløpsverket

TEKNISK RÅDMANN
002271 22.AUG.85
ARKIVNR 064

Saksbeh.: REKSTEN/RD
TR-KR-RD-50820

DISPOSISJONSPLAN FOR MARIDALEN
Teknisk rådmanns eksepdisjon av 9.7.85

Sendes tilbake til teknisk rådmann.

Ut fra de positive erfaringer en har høstet ved utarbeidelsen av disposisonsplanen for Sørkedalen, har planutvalget 21.6.85 vedtatt å anbefale at det utarbeides en disposisjonsplan for Maridalen. Når det gjelder byens vannforsyning, er disse områdene av vidt forskjellig betydning. Avløpet fra 251 km^2 av Nordmarka samles i Maridalsvannet som er inntaksvann for Oset renseanlegg. Forsyningen fra Oset utgjør ca. 70% av byens vannbehov, men anlegget har tilstrekkelig kapasitet til i perioder å dekke hele byens vannbehov.

Renseprosessen i Oset er meget enkel og består av siling (mikrosiler), lufting og desinfeksjon (klorering). Denne enkle prosess betinger et meget rent råvann, og arealene i nedbørfeltet er derfor delvis servituttbelagt (190 km^2) og delvis oppkjøpt av kommunen (32,5 km^2) i den hensikt å unngå forurensninger av drikkevannet. Servituttkontraktene er av 13. august 1913 og 15. og 22 desember 1950. Av Maridalsvassdragets nedbørfelt er det bare ca. 30 km^2 som ikke er servituttbelagt. (Solemskogen, Sørbråten (se senere om byggesaker) og den nordligste, øverste, del av nedbørfeltet). For kommunens gårdsbruk, som er bortforpaktet, har formannskapet 25. mai 1951 vedtatt eget formular for forpaktningskontraktene for å redusere faren for forurensing av drikkevannet.

Det bemerkes at servituttene bortfaller hvis drikkevannsuttaket opphører eller hvis kommunen bruker sine eiendommer rundt Maridalsvannet på en måte som ikke er hjemlet av eiere av servituttbelagte arealer.

"Nye retningslinjer for byggesaker i Maridalsvannets nedslagsfelt" ble vedtatt av formannskapet 21. august 1975. Retningslinjene er utarbeidet av stadsfysikus i samarbeid med de lokale velforeningene og bydelsutvalg 40. I retningslinjene er det presisert at det ikke vil bli gitt tillatelse til nybygg eller til utvidelser som medfører flere leiligheter. Men det er gitt anledning til modernisering av eksisterende helårsboliger, og nye tekniske løsninger har gjort det mulig for de fastboende å bedre sine sanitære forhold. Dette arbeidet har hatt et betydelig omfang.

Postadresse:
Trondheimsveien 5
0560 Oslo 5 Norge
Telefon:
(02) 68 30 40

Bankkonto:
6001 05.03623

Det er Oslo helseråd som avgjør hvordan servitutter og retningslinjer skal "praktiseres". Utfra et vannverks synspunkt er det ønskelig å begrense aktiviteten i nedbørfeltet mest mulig for derved å redusere faren for forurensing og opprettholde byens gode råvannskvalitet. Det er OVA's holdning at servitutter og retninslinjer skal håndheves strengt, og vannverket vil derfor gå mot enhver utbygging i nedbørfeltene.

Konsekvensene av øket forurensningsbelastning kan være mer omfattende vannbehandling eller at inntaket i Maridalsvannet må nedlegges eller flyttes lenger opp i vassdraget.

Mer omfattende vannbehandling vil i praksis si at Oset må ombygges til et såkalt "fullrenseanlegg". Dette er ikke utredet, men vi vil opplyse følgende:

- Et fullrenseanlegg er meget kostbart å bygge og komplisert og dyrt å drive.
- Det er mange kjemiske og biologiske stoff som ikke vil kunne fjernes i et vanlig "fullrenseanlegg".
- Et "fullrenseanlegg" er derfor ikke et fullverdig alternativ til den naturlige renhet som vi har i nedbørfeltet i dag.

Byens vannforbruk økte voldsomt utover i 60-årene, og trenden indikerte at byen's vannkilder ville ha utilstrekkelig kapasitet ved slutten av 70 årene. Det ble derfor utredet alternative måter å skaffe suppleringsvann på, og det ble vedtatt å bruke Holsfjorden som suppleringsvannkilde. For å redusere forurensningsrisikoen, frigjøre nedre del av Maridalsvassdraget for vannverksrestriksjoner og samtidig opprettholde god sikkerhet i vannforsyningen, ble inntaket til Oset foreslått flyttet til Bjørnsjøen, hvorfra vannet skulle ledes i tunnel til Oset.

Synkende folketall og redusert vannforbruk i industrien har resultert i at vannforbruket etter 1970 har vist en svakt synkende tendens, og planen ble derfor utsatt.

Nåværende kilder vurderes å ha tilstrekkelig kapasitet i overskuelig framtid, men dersom økt forurensning medfører at inntaket i Maridalsvannet må nedlegges, er nåværende kildekapasitet utilstrekkelig, og planen må følgelig realiseres. Planen var beregnet å koste 254 mill. kr. i 1975. Justert for prisstigning vil prosjektet i dag beløpe seg til 490 mill. kr.

Frigjøring av Maridalsvannet og områdene rundt for vannverksrestriksjoner vil ha meget store økonomiske konsekvenser, anslagsvis 450-500 mill. kr. Å myke opp gjeldende restriksjoner ser OVA på som et skritt i gal retning, og vi vil derfor gå mot dette. Miljøverndepartementets anmodning til kommunen om å

utarbeide et verneplanforslag for Maridalen ser OVA meget positivt på. Byens befolkning ville derved være sikret en god drikkevannsforsyning både når det gjelder mengde og kvalitet.

Oslo, 21.08.85

K. S. Bakstad
Vannverksjef

F. Johansen

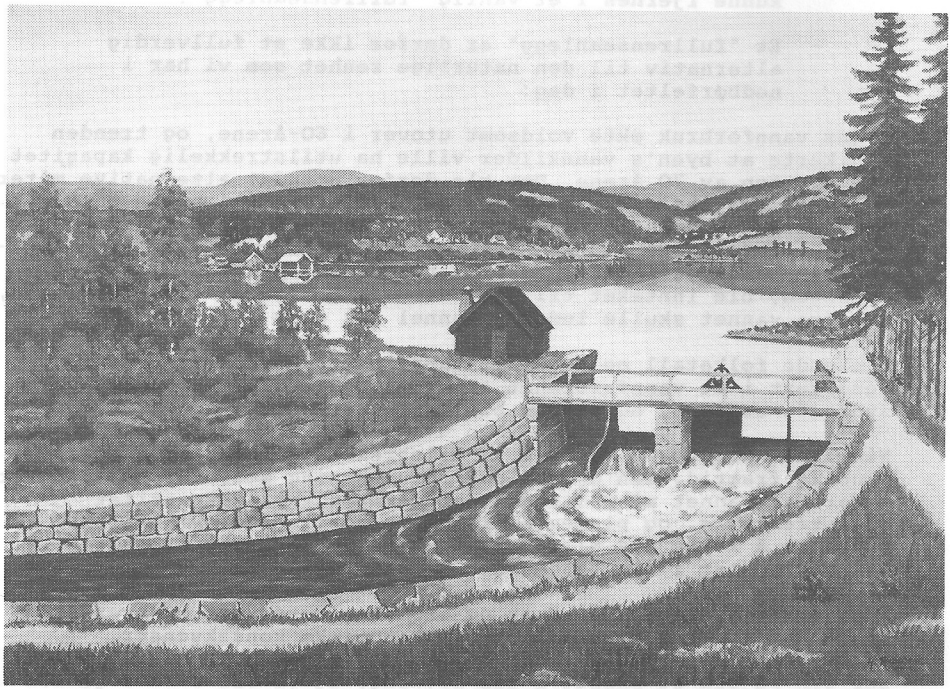

Ved utløpet av Maridalsvannet før den nye broen i forbindelse med renseanlegget ble bygd i slutten av 1960-årene.
(Malt av H. Randem ca. 1950).

Oslo kommune
Teknisk rådmann

BK-OF-AS-50919 06A

DISPOSISJONSPLAN FOR MARIDALEN.
Vann- og avløpsverkets eksp. av 21.8.85.

Sendes med vedlegg byplankontoret.

Når det gjelder fullrenseanlegg, foreligger det ikke tall for hva dette vil koste. Teknisk rådmann vil for sin del ikke se bort fra at kostnadene kan bli liggende i samme størrelsesorden som antydet for Holsfjordalternativet. Mer eksakte tall kan først skaffes til veie ved hjelp av et ganske omfattende forprosjekt.

I tillegg til de alternative løsninger vannverksjefen nevner når det gjelder drikkevannsforsyning til Oslo, har det tidligere vært vurdert å øke magasinkapasiteten i marka ved ytterligere oppdemming. Dette vil medføre neddemming av store arealer.

Hva angår punkt 3 i planutvalgets vedtak kan opplyses at etter gjeldende avtale mellom Oslo kommune og Forsvaret, skal Forsvarets virksomhet i Skar leir være avviklet innen 1.1.1989. Forsvaret har tatt opp spørsmål om fortsatt virksomhet i Skar leir også etter dette tidspunktet. Saken er under utredning og teknisk rådmann står i kontakt med Forsvaret om dette.

Teknisk rådmann slutter seg forøvrig til vannverksjefens uttalelse.

Oslo den 11.oktober 1985
Teknisk rådmann

U.F. Beichmann

/O. Frostestad
rådmannssekretær

Vedlegg

Postadresse:
Trondheimsveien 5
0560 Oslo 5 Norge

Telefon:
(02) 68 30 40

Treningsbane i Maridalen

Av Bjørn Rønningen

Maridalen. En kveldsstund med streif av moden, eftertenksom sommer.

Far svinger av Maridalsveien ved parkeringsplassen på Låkeberget og vi sykler langsomt innover den lune turveien som snor seg under Skjervenåsen frem mot Hammeren.

Bringebærkjerrene langs grusveien frister med rødmende smaksprøver.

Far må alt i ett av og fylle hånden med villbær.

Inne ved saga blir han stående og støtte seg til sykkelstyret. På den andre siden av jordene deler asfalten verden i to, før markene synker ned mot Maridalsvannet og de kretsende måkene.

Far må tenke på at det enda en gang er grunn til å blande seg i koret av Maridalens venner. Slik har det vært flere ganger før i de senere årene. Fordi denne naturskjønne dal-lommen ligger så behagelig nær byen. Og derfor er mer utsatt for utviklingens press enn andre områder i byens utkant.

Maridalen må ha mange venner, skal man dømme efter alle brukerne, helg som hverdag. Langt flere enn de 600 som er medlemmer av venneforeningen.

Hva er det vennene bør ha et våkent øye med akkurat nå?

Jo, dette: At man på sentralt hold i byplanleggingen - og under dekke av at det skal skje for å ivareta frilufts-interesser - vil ødelegge Maridalens kulturlandskap med en gang/sykkelvei. Asfaltert. Og opptil 4 meter bred, mellom Brekke og Kapellet.

Med andre ord, en "ekstra" vei, langs Maridalsveien (sistnevnte vil utvilsomt efter dette fremstå som delvis en

veritabel "motorvei". Som vil koste nærmere 6 millioner!)

Venner, det må ikke skje!

Far er ikke mer blåøyt enn at han innser at den gruppen mosjonister som består av joggere, rulleskiløpere og tursyklister vil hilse en asfalt-treningsbane velkommen i Maridalen. Dvs., bare hvis den blir bred nok og har høy teknisk standard.

Men den samme gruppe ikke-fastboende, som daglig trekker veksler på dalen, bør kunne slutte seg til Maridalens Venner, når de i sitt nylig utgitte årshefte (som forøvrig inneholder flere meget leseverdige godbiter om Maridalen og Markaområdet) anbefaler hele det klossete turveiprosjektet skrinlagt.

Eventuelt anlagt en turvei fra Brekke og/eller Grinda på Korsvoll. Langs kraftledningen til Låkeberget parkeringsplass, knyttet sammen med grusveien far står på akkurat nå. På vei inn til Hammeren.

Det skal ikke gå an å jafse ufortrødent i et elsket kulturlandskap. Gi alle som bruker Maridalen den "forvirrende" og uestetiske opplevelse" det ville bli å oppleve en ny vei, buktende til og fra den gamle. Dels over dyrket mark, dels få meter fra det kjente kulturminnet som restene av Margaretha-kirken fra 1100-tallet er. Dertil store fyllinger. Og skog som blir borte.

Det skal ikke gå an.

Bare fordi en liten pressgruppe skal få sin egen lille tumleplass av en treningsbane for skøytetak på sommerføre.

o - o - o - o

Ovenstående artikkel sto i Aftenposten 28/8-85 og er etter avtale med forfatteren gjengitt i dette årsskrift.

Flyulykken i Hansakollen

Av Sheldon Reinholdt

Under siste verdenskrig forulykket et tysk fly nord i Maridalen. Mandag 24.mars 1986 besøkte vi Olaf Lørenskogen på gården hans ved Movatn i Nordmarka. Olaf Lørenskogen er født høsten 1912 og var altså 3o år da ulykken hendte. Han var den første som kom til stedet og forteller dette :

" Ja, det var torsdag 2.juli 1942. Det var en regnfull sommerdag med veldig tåke. Det var ikke loo m. sikt en gang. Jeg holdt på å tynne turnips nede på åkeren her. Plutselig fikk jeg høre fryktelig flydur over meg, og så smalt det noen sekunder etterpå i kollen. Da skjønte jeg at flyet hadde kjørt rett i Vaggesteinkollen.

Vanligvis var ruten til de tyske flyene litt lenger SØ for oss, for der er det laveste punktet over Movatn og flyleden som flyene brukte mellom Gardemoen og Fornebu.

Og da jeg skjønte at flyet hadde butte, gikk jeg inn og sa det til kona. Vi fant da ut at vi skulle gå opp og se hvordan det var. Det var kona mi Ruth og onkelen min som ble med opp.

Vi var de første som kom der, og det var under 1 time etter at flyet hadde kræsja. Det hadde vært brann rundt der flyet hadde gått inn rett over toppen av en bratt fjellvegg. Det hadde feid med seg alt som hette grantrær rundt, og deler av flyet lå spredt utover et stort område som var svidd. Men heldigvis var det så rått og vått i skauen at skaubrannen hadde slokka av seg sjøl uten noen annen hjelp. Men det brant jo litt da vi kom dit.

Vi så det lå 3 mann spredt bortover i skauen der mellom flydelene. De var inntakte slik de lå der. Vi var ikke stad og så på dem for det var stor varmeutstråling derfra.

Det var et 2-motors fly, og motorene hadde fortsatt oppover den bratte lia og lå øverst.

Da vi hadde sett på dette og sett at det ikke var liv i noen, tenkte vi at det var best å gå ned og ringe til Nydalens politikammer. Jeg måtte sykle til Sandermosen for der var nærmeste telefon.

Og da kom tyskera i løpet av ettermiddagen. Det var midt på dagen dette hendte. Og så måtte jeg være med tyskera opp og vise hvor det var hen, for det var fortsatt tåke og umulig å se stedet herifra. Når det er klart, kan vi se punktet hvor flyet gikk inn i åslia.

En måtte helt opp for å se stedet.

Da vi kom oppover første gangen, like etter at flyet hadde kræsja, var det flere sånne sterke eksplosjoner, men

siden var det bare noe sånt småtteri da vi kom opp.

Jeg gikk etter retningen der jeg hørte smellet kom ifra. Da vi kom oppover hørte vi at det knitra. Vi måtte helt oppå, for vi så det ikke når vi sto under fjellet heller.

Etter at jeg hadde vist stedet til tyskera, hadde jeg ikke noe mere med det å gjøre. Hvorfor jeg ringte var i tilfelle noen skulle sett oss oppover der, og da kunne vi fått ubehageligheter."

" Det er noen som påstår, Lørenskogen, at det blant annet skulle vært funnet våpen som supplerte hjemmestyrkene i distriktet. Er det noe sant i dette ? "

Lørenskogen ler godt. " Nei, da tror jeg hjemmestyrkene hadde bedre våpen enn de kunne funnet der. De var vel bevepnet flyverne, men at noe var brukbart etterpå kan jeg aldri tenke meg. For i den varmeutviklingen som var der, måtte ammunisjonen ha eksplodert. Det var stadig småeksplosjoner. Det småputra, og det var antageligvis fra småammunisjon til håndvåpen."

- - - - - -

Et par år etter ulykken fant en kamerat og jeg fram til ulykkesstedet etter opplysninger fra vår klassekamerat Egil Kvande, som bodde på Sørbråten. (E.Kvande er nå styremedlem i Maridalens Venner) Vi kunne da se hvordan flyet hadde kuttet grantoppene fra NØ. Nærmere ulykkesstedet var grantoppene mindre kuttet enn lenger borte. Det viste at flygeren hadde fått bakkekontakt og klart å få flyet til å stige, Men det var for sent. Åsen steg for bratt.

Under dette første besøket lå det fortsatt mange flydeler ovenfor stupet, selv om det meste lå nedenfor. Det lå en motor hvert sted. Under fjellveggen lå så store deler av flykroppen at en kunne gå/krype inn. På en av delene fant jeg et lite skilt som jeg tok vare på. På det står følgende:

5 cm

2,5 cm

Dornier-Werke	G.m. ? ?	
Friedrichshafen a.5		
Baumuster	Rüsten	
DO - 17 M		
Sach-Nr	Werk-Nr	
17300	RI 496	

Etter hvert ble alle de store delene borte, og i dag ligger det bare en samling mindre nedenfor stupet. Det er tyngre motordeler, rørkonstruksjoner til landingshjulene og bakre deler med høyde- og sideror. Ovenfor stupet har skogen grodd til.

Dagen etter vårt intervju med O.Lørenskogen skrev vi til Dornier-Werke for om mulig å få noen opplysninger om flyet. 24/4 ankom en konvolutt med et interiørfoto av flynesen og 4 eksteriørfotos samt adskillig informasjon om flytypen. På de neste 2 sidene gjengir noe av dette.

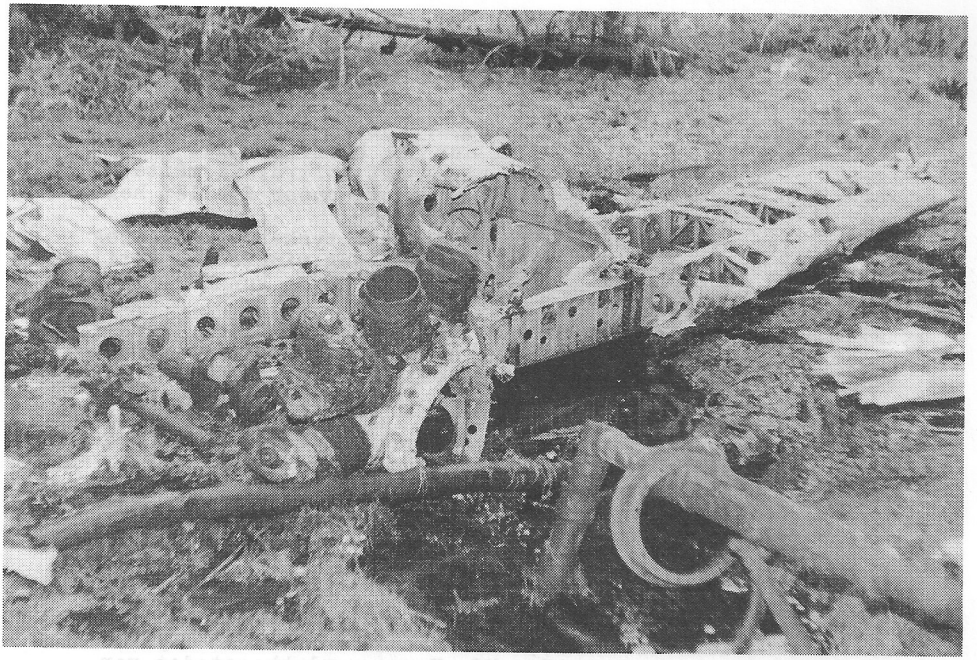

Rester av flyet. Vi ser haleparti, motor og hjulunderstell.
(Foto: S. Reinholdt okt.-85).

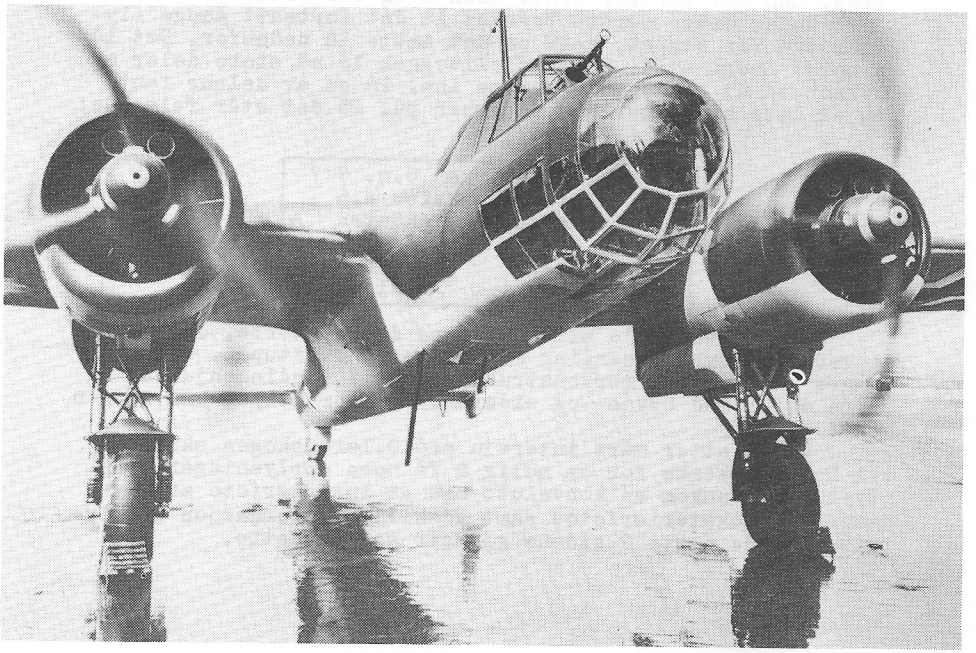

Slik så flyet ut, modell Do 17 M.
(Foto: Dornier pressefoto DWM 98/15753/2).

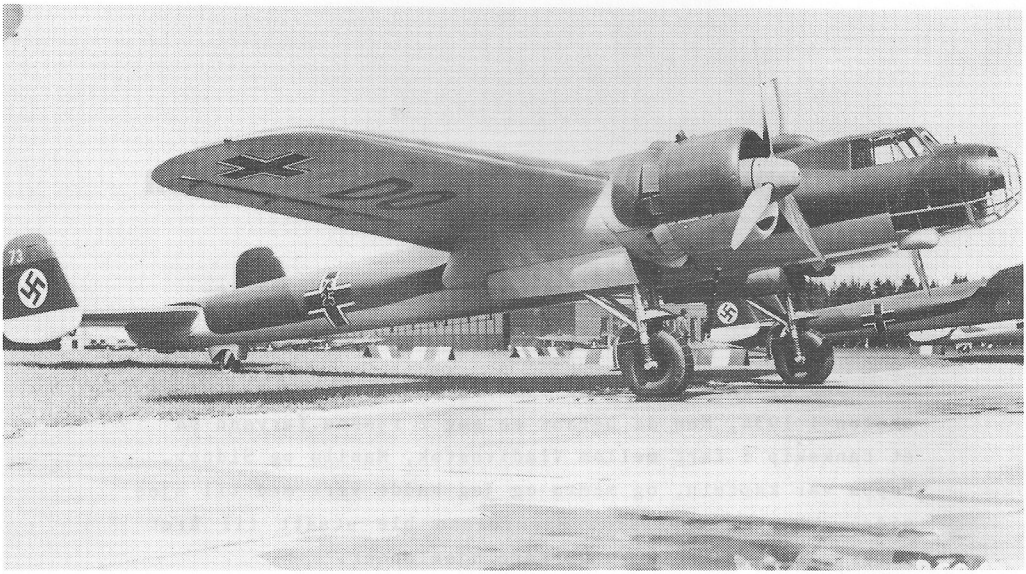

1937 Kampfflugzeug Do 17 M
Combat Aircraft

Do 17 MV1, MV2 und MV3 waren die ersten Flugzeuge der Baureihe M. Die Do 17 MV1 mit eigens dafür eingebauten DB 601-Motoren gewann 1937 den Alpenrundflug für Militär-Mehrsitzer beim Internationalen Flugmeeting in Zürich. Die Do 17 MV2 mit Bramo 323-Motoren wurde zur Erprobung der Kurssteuerung K 4 ü verwendet. Erst die Do 17 MV3 mit Bramo 323 D-Triebwerk war das Muster für die Baureihe M. Die Serienflugzeuge Do 17 M mit dem Bramo 323 A brachten ein höheres Fluggewicht und verbesserte Flugleistungen in größeren Höhen. Das Tragwerk erhielt vollständige Duralplatbeplankung, das Fahrwerk war elektro-mechanisch oder von Hand einzieh- und ausfahrbar, die Laufräder hydraulisch bremsbar. Kraftstoffunterbringung in 2 geschützten Flügelbehältern und 1 Rumpfbehälter mit insgesamt 1910 Liter Inhalt, VDM-Verstellschrauben mit 3,6 m Durchmesser.
Besatzung: 1 Flugzeugführer, 1 Kommandant, 1 Funker.
Höhenatmeranlage: 3 Atmer, 15 Flaschen.
Funkanlage: FuG III aU + Peil GV + Ei V + Fu.Bl.1.
Kurssteuerung: Siemens.
Steuerwerk: Einzelsteuerung, nach rechts schwenkbare Steuersäule, Pedale.
Auspuffanlage: Sammelring.
Heizung: Rumpf und Flügelnase.
Erstflug am 7. April 1937; 200 Serienflugzeuge im Dornier-Werk München gefertigt.

The Do 17 MV1, MV2 and MV3 were the first aircraft of the M series. The Do 17 MV1 won the Rallye of the Alps for multi-seat military aircraft at the Zürich International Air Meeting and had DB 601 engines installed for that particular purpose. The Do 17 MV2 with Bramo 323 engines was used to test the K 4 ü autopilot. Only the Do 17 MV3 with Bramo 323 D engines became the prototype for the M series. The Do 17 M series aircraft with the Bramo 323 A had a higher all-up weight and improved performances at higher altitudes. The wing was completely covered with Duralplat, the landing gear was retractable and extendible electro-mechanically or by hand, and the wheels had hydraulic brakes. Fuel was carried in two protected wing tanks and in one fuselage tank, and total capacity was 1910 litres. The VDM variable-propellers had a diameter of 3.6 m.
Crew: 1 pilot, 1 pilot-in-command, 1 radio operator.
Oxygen apparatus: 3 respirators, 15 oxygen bottles.
Radio equipment: FuG III aU radio set + GV direction finder + Ei V radio interphone system + Fu. Bl. 1.
Heading reference control system: Siemens.
Controls: individual controls, control column swivelling to the right, pedals.
Exhaust system: collecting ring.
Heating: for fuselage and wing leading edge.
First flight on 7 April 1937; 200 series aircraft built by the Munich Dornier plant.

Technische Daten/Technical Data

Länge/Length	16,0 m
Höhe/Height	4,6 m
Spannweite/Wing span	18,0 m
Tragfläche/Wing area	55,0 m²
Triebwerk/Powerplant Bramo 323 A	2 × 900 PS/HP
Rüstgewicht/Empty weight	5610 kg
Fluggewicht/All-up weight	8185 kg
Höchstgeschwindigkeit/Maximum speed	415 ~~365~~ km/h
Gipfelhöhe/Service ceiling	6700 m
Steigzeit auf 5000 m Höhe/Climb to 5000 m	19 min
Reichweite/Range	1375 km

(Foto: Dornier pressefoto DWM 10/20734.

Barndomstid i Maridalen for 50 år siden

Av Agnes Høug.

Redaktøren har bedt meg fortelle litt fra mine skoledager i Maridalen.

Jeg er født i oktober 1927 og skulle altså begynt på skolen i 1934. Men da befant en seg i fjerne farvann på et tankskip i fart mellom Vladivostok, Manila og Sidney. Pappa var kaptein, og mamma og jeg hadde vært med til sjøs siden jeg var spedbarn. Hjemreisen ble utsatt til året etter, da vi anløp havn nærmere hjemlandet.

Og en dag i september 1935 fant min første skoledag sted. Da mamma forlot klasserommet, følte jeg meg helt fortapt. Vant med barn var jeg ikke, og her satt det to jenter og tre gutter som stirret intenst. Helt overgitt begynte jeg å tute. Men "frøken" - fru Bjørnholt - var et elskelig menneske og trøstet så godt at jeg ennå kan kjenne varmen og tryggheten fra henne.

Det må ha vært en stor overgang fra livet ombord til Maridalsbygda. Vi hadde nok bodd en tid i land - ca. ett år henholdsvis i Farsund og Gøteborg - må ha vært i 1932, da de voksne snakket om "Fyrstikkongen" Kreuger, som hadde skutt seg. I denne tiden fikk jeg også lekekamerater, men stort sett hadde jeg levd i en verden totalt forskjellig fra tilværelsen her i dalen.

Likevel husker jeg det som en etter kort tid kjente det som en skulle bodd her bestandig. Eli på Hammeren ble snart bestevenninne, og de nærmeste nabobarna i Myrvold - Bjørg og Bjarne - lærte meg med englelig tålmod å gå på ski den første vinteren.

Det at man kom så fort inn i miljøet, skyldes nok at pappa hadde bodd her som barn og bl.a. hatt Ivar Brodin som skolekamerat og ellers kjente de fleste.

Bestefar var bestyrer på Spinneriet. Virksomheten ble flyttet til Lyngør, men pappa glemte ikke ei li med masse blåveis like over Gatasletta. Her ble huset bygd i 1924, og besteforeldrene bodde her også en tid, mens vi var til sjøs.

Halvveis i 2. klasse ble jeg flyttet opp i 3., hvor jeg aldersmessig hørte hjemme. Bortsett fra en tid med ubegripelige regnestykker, gikk overgangen umerkelig. 2. og 3. klasse ble nemlig undervist samtidig - skolen var 4-delt den gangen - dvs 1. klasse gikk for seg - de øvrige 6 delt i 3 seksjoner med felles klasserom. Elevantallet på Maridalen skole har stort sett holdt seg rundt 50-60, så selv dobbeltklassene var barmhjertig små.

Inntil 4. klasse gikk vi på skolen annenhver dag og hadde massevis av fritid. Det står for meg som vi ustanselig var på farten i en uendelig lek, og skolen var en slags bigeskjeft.

Skolen var viselig plassert midt i dalen, og de fleste hadde lang vei. Det måtte være ekstremt elendig vær om vi skulle ta bussen. Vi gikk, eller syklet da en ble stor nok til det - ofte både to og tre i bredden. Biltrafikken var ytterst beskjeden den gangen. Vinterstid gikk vi på ski eller sparket susende i vei på ustrødde veier. I det hele husker jeg de første skoleårene i en duft av vinter - det virket vel sensasjonelt med all snøen etter år med tropesol. I Vladivostok hadde jeg nok opplevd vinter, men det var -42° og virket grått og hardt med mer is enn snø.

I 4. klasse begynte vi for overlærer Halsnes samtidig som vi tok til med håndarbeid med Lissie (Elizabeth) Brodin og dermed fikk en ekstra skoledag.

Halsnes underviste også guttene i sløyd.

Det står svart på hvitt i karakterboka at vi hadde gjengse fag, men jeg husker det som vi ble spesielt drillet i religion og regning. Vi kunne Luthers lille katekisme på rams og en anseelig mengde salmevers. I frikvarterene drev vi jenter på med sangleker som Tyven, tyven, Brobrobrille, Skjære, skjære havre. Den sistnevnte kan man nå anse som betenkelig mobbete. Vitsen var at én ble til overs, mens de andre gikk rundt og skrålte av full hals: "Hu (navnet) måtte i ringen stå for ingen ville ha a - forre bæ æ æææÆ"

Heldigvis var det da ikke en bestemt, men stadig forskjellige som ble utsatt for kortvarig spott og spe. Men bestevenninnen Eli og jeg tviholdt alltid på hverandre av frykt for å bli til overs.

Ellers laget vi såkalte dukkestuer i skauen tvers over veien. Dukkestuene besto av glass- steintøybrot samt speilbiter arrangert i fjonge mønstre, pyntet med mose og blomster. Av og til kom guttene farende og sparket herligheten i filler under ve og klagehyl fra oss.

Vinterstid gikk vi alltid på ski - i hvert fall i det store frikvarteret. De mest vågale av guttene hoppet i Hønefotbakken, som dengang var nifs bratt og smal som et gjel. Bakken bak skolen mot Måsan var mer tekkelig og passende for alle grader av skiferdighet.

Så aktive vi var, kunne man ikke savne gymsal. Skolen den gangen sto vel uforandret fra den tid pappa gikk der, og de første moderniseringene ble ikke fullført før sønnen min gikk ut av 7. klasse i 1961.

Barndommens sommerferier virker uendelige - jeg tilbrakte nok en god del av tiden på Lista - mammas hjemsted. Selv om det var stas med de lange strendene og havet jeg alltid har elsket siden jeg var vokst opp med det - gledet en seg også til å komme hjem. Og badelivet kunne dyrkes her også - i Skarselva eller Mobekken. Like strengt forbud som

nå, men vi kjente vaktas vaner og ble aldri hektet.

Det kan nok være man idylliserer gamle dager, men livet fløt kanskje like stille og fredelig hen som man husker det. Om barn var snillere den gangen, kan sikkert diskuteres, men i hvert fall kan jeg ikke huske at noen ble mobbet. Senere hen er det nok opp til flere som ikke husker skoledagene i Maridalen som ren idyll.

De store verdensbegivenheter den gangen rakte ikke oss barn så synderlig. Men jeg husker mareritt om den spanske borgerkrig, og kanskje hadde jeg hørt/lest om bombingen av Guernica (27/4-37).

Men stort sett virket verden likevel trygg, og vi var mer opptatt av Shirley Temple og Deanna Durbin enn Hitler og Mussolini. Ellers var radioen den store underholder - foruten barnetimen hørte vi også andektig på reklameinnslagene den gangen. En gang husker jeg at en av ungene som opptrådte i barnetimen, noe taktløst bemerket at det var synd på jenter med briller, for de ble ikke gift. "Hørt sånn tull" - sa en venninne opprørt på mine vegne "kan skjønne du blir gift, Agnes!" Faktisk var jeg ikke blitt så såret, siden jeg var så glad i å modellere med plastelin at jeg drømte mer om å bli kunstner enn gift!

Egentlig tror jeg nåtidens barn med yrkesmødre har mer plikter enn vi hadde, men vi var da aktive i potetferien. Det var også stas med betaling for innsatsen. Lommepenger var ikke vanlig i de dager.

Selv om vi hadde lengre skoledager i 4. og 5. klasse, står likevel fritiden klarere i minnet enn skolelivet. Om en ikke var på farten ute i eninga, husker en lune timer inne i ruskevær med dukkestell og spill som Ludo og Monopol. Hjemme hadde vi et monstrum av en sveivegrammofon, som vakte åtgaum, selv om platene for det meste var amerikanske (fra 20-årene), Caruso brølte "Over there" og Galli-Curci kvitret "Listen to the mocking bird". Ellers må det ha vært

mange operetteplater, for jeg forbinder alltid Lehar-melodier med 30-årene. Man kjedet seg ikke alene heller når man hadde modelleringshobbyen og ellers slukte bøker.

Høsten -39 begynte en i 6. klasse - vi tok til med husstelltimer og engelskundervisning. Frk. Brodin tok seg av "kokeskoern" som vi sa. Om våren kunne vi gå ut på markene og rykke opp karvekål til suppe, og det gjør jeg da enda!

I engelsk hadde vi Helga Rambøl - streng, men real og en ypperlig pedagog. Vi gikk hver dag på skolen nå, såvidt jeg husker.

Høsten -39 brøt også den annen verdenskrig ut. Etter den spanske borgerkrig hadde man fått varsler om krigens redsler, og pappa hadde opplevd torpederinger under 1. verdenskrig. Nå hadde han da vært hjemme noen år og jobbet som inspektør i rederiet.

Nyheten om krigserklæringen står for meg som et øye-blikk av en nummen og uhyggelig stillhet. Men livet gikk da snart videre som intet hadde hendt. Vi begynte å heve oss over lek i friminuttene, og Eli og jeg drøftet av og til livets dunkle spørsmål. Vårt orakel var Klara Klok i Alle Kvinner. Dessverre løste ikke damen alle problemer, og enkelte ting var det umulig å spørre foreldrene om den gangen.

Alle som har opplevd 9. april 1940, vil huske det som et skille i livet. Ennå kan flydur på aprildager bringe dagen kvalmende nær.

Tyskerne vrimlet snart inn i militærleiren på nordre Skar. Før hadde området hatt nærmest symbolsk militær karakter med to antikke kanoner til pynt. Den trivelige Fanejunker Hagen med flotte barter var, såvidt jeg vet, den eneste militærperson der i mellomkrigstiden. Nå begynte tyskerne å bygge brakker og forskanset seg bak et høyt pallisadegjerde. Jeg hadde lest en skremmelig bok om

nazismen og kunne ha paniske stunder om de redsler som sto foran oss.

Men etter hvert ség en vel inn i skolehverdagen igjen. Skjønt det første okkupasjonsåret og siste året på skolen står for en som det var tåke hver bidige dag. 17. mai-feiringen ble det slutt på, selv om vi troppet opp i vår beste stas likevel den dagen - og sang "Ja vi elsker" i det minste. Men ingenting er verre enn å minnes lykkelige dager i ulykkens stund, som Dante sier. (Sånn omtrent).

Når man ser på et gruppebilde fra høsten -37 (tror jeg), er det ytterst få som ennå holder til her. Men noen er det da - som en kan møte på bussen eller ved enda mer festlige anledninger.

Ved Sankt Hansleite 1941 var skoledagene i Maridalen avsluttet, og så begynte man på Grefsen høyere skole om høsten (samtidig med kassereren i Maridalens Venner nå - Egil Kvande - og i gymnaset ble vi begge klassekamerater med Sheldon!)

Her på Grefsen virket det skremmende stort og folksomt etter bygdeskolen, men det er da en helt annen historie.

- - - - - -

Elever og lærere på Maridalen skole ca. 1937. I midten overlærer Halsnes. Til venstre foran ham «frøken» Elisabeth Brodin og til høyre «frøken» Helga Rambøl.
(Foto: Utlånt fra Agnes Houg).

Frantz Solberg, 88-åring, forteller

Av Tore Furuberg

Frantz Solberg,en gammel Maridøl, forteller: Maridalen er en vakker liten dal som for det meste har fått være uberørt i mange år. Men det er fortsatt de som hevder at Maridalen rundt århundreskiftet var mere idyllisk enn det den er i dag. En av de som hevder dette er en gammel Maridøl som heter Frantz Solberg. Han ble født i Bruastua ved ved Hammeren i 1898. Han flyttet senere ned til Brekke, der han fikk både arbeid og bolig. En oktoberdag i 1985 fikk jeg gleden av å treffe Frantz Solberg for å høre han fortelle litt om Maridalen. Det var en sprek og klartenkt kar i sitt syvogåttiende år som fengslet meg med følgende historie:

På den tiden som jeg vokste opp i Maridalen så var dalen mye mere åpen enn det den er i dag. Grantrærne vokste oppe i åssidene som omkranset dalen som besto av jorder, litt løvskog og små koselige stuer. Da som nå så var det mange folk som likte å ferdes i dalen. Forskjellen var at den gang foregikk transporten for det meste med hest og kjerre som fremkomstmiddel, noe som betinget at folk tok livet mer med ro. I dag bruker jo nesten alle bil eller de løper langs med veiene i Maridalen. Det synes jeg virker stressende. Før i tiden hendte det ofte at det var kremmere som kom gående langs med veiene. De hadde mye rart i koffertene og ryggsekkene sine. Det kunne være knapper, nåler, tråd, skolisser, børster og mye annet. Det hendte ofte at de fikk litt mat og en kaffekopp selv om de ikke fikk solgt noe.

Det var mange som tok turen til Hammeren for å prøve fiskelykken. Både far og bestefar hadde robåter som lå fortøyd rett på nedsiden av brua ved Hammeren. Båtene leide vi bort til dem som ville ut på Maridalsvannet etter storfisken, og den kunne bli stor. En gang fikk far min en ørret som var

en meter og tjue centimeter lang! Det var litt av en rugg.

Bruastua har nok i likhet med Skjervenstua vært en husmannsplass under Skjerven gård. Hvor gammel den var vet jeg ikke, men at den var gammel er helt sikkert. Foruten vår familie var det to familier til som bodde i Bruastua. Det var jo litt trangt, men krava den tiden er ikke de samme som i dag. Bruastua ble revet rundt 1910-1915. De brukte de beste materialene når de bygde lysverkboligen som ligger rett ved siden av Svingen der oppe i Svingbakken ved Hammeren. Langs med vestsiden av Skjærsjøelva, her nede ved Hammeren, har det vært ei lita grend. Først hadde vi Braaten som lå nærmest Hammeren, deretter fulgte Bakken, Steinsrud, Sørsetra, Nordseter og Ringjordet. Ringjordet var en plass som skal ha ligget litt nordvest for Nordseter, men jeg vet ikke noe mer om den plassen.

Nordseter har nok både vært husmannsplass og arbeiderbolig. Det var to familier som bodde her, de drev gårdsbruk og tømmerhosgt. Sørsetra var en gammel husmannsplass. Her bodde bestemor og bestefar. Stua var gråmalt og koselig. Det var svært synd at stua ble revet rundt 1905. I dag ligger det en stor stein ved siden av veien til minne om Sørsetra.

Steinsrud er opprinnelig en gammel husmannsplass, men den ble brukt som arbeiderbolig for stangjernshammeren og ligger der i dag et stykke sør for Nordseter.

Både Bakken og Braaten var arbeiderboliger til stangjernshammeren. Det finnes ingen spor etter disse stuene i dag. Det var litt av en idyll med disse plassene langs med Skjærsjøelva. I tillegg til disse stuene har det ligget en plass innpå åsen mot Åklungen som har hatt navnet Taraldsrud. Men det var før jeg ble født. Det ble fortalt en gang at grunnmuren til stedet ble omgjort til jakthytte og siden revet. Man kan finne spor etter stedet i dag med stedsnavn som Taraldsrudåsen, Taraldsrudtjern og Taraldsrudmyr.

Fossen som er ved Møllerstua, den gamle bestyrerboligen til stangjernshammeren, kalte vi for papirmøllefossen. I følge navnet skulle det tilsi at det har vært ei papirmølle der.

Skjærsjøelvas utløp ved Hammeren har sett annerledes ut før i tiden. Da tok elva en sving til høyre før den kom til dagens Hammerbro. Den fortsatte bortover det litt myrlendte terrenget som er på begge sider av Ullevålseterveien, til den svingte til venstre ut mot Maridalsvannet. Den hadde sitt utløp i det lille dalsøkket som er ved Skjervenjordet nærmest Hammeren. Der som Hammerbroa er i dag, har det vært en stor fjellknaus. Det var nok litt av et brak da den forsvant, og dagens elveutløp ble til. 1)

Sager var det også noen av i Maridalen. Det var jo naturlig å benytte seg av vannkraften. Langs med elver og større bekker var det sager i gang med å skjære ut tømmer fra skogene rundt. Der som Sagbakken ligger i dag, lå det et annet hus før med navnet Brynkoppen. (Sagbakken er det stedet som ligger på høyre side av veien når man reiser nordover fra Maridalen skole). Nede ved bekken lå det her ei transportsag. Det var ei sag som var flyttbar og brukte damp som drivmiddel. Det var to sagblader som var montert på en benk, og de fungerte på en slik måte at yttersidene på trestammene ble skjært bort og midtstokkene ble igjen til videre bearbeiding. Man kan ennå finne spor etter sagplassen ved Sagbakken i form av en liten grunnmur nede ved bekken. Både navnet Brynkoppen og Sagbakken forteller ganske mye om virksomheten som her har vært. Det var transportsager også andre steder i Maridalen. Både på Nordre Skar og Skrøyperud var det en slik sag i gang. (Skrøyperud lå i skogen rett vest for Salmakerstua.) 2)

Det var også flere andre hus i nærheten av Sagbakken. Litt syd mot Maridalen skole, akkurat der som veien går over bekken, lå det to hus. Det var et to-etasjer og ei lita stue.

I det store husker jeg det var overlærer ved Maridalen skole som het Gundersen, som bodde. Jeg husker ikke om det var noen som bodde i det lille huset eller om det ble brukt til uthus. Men, litt nordvest for Sagbakken, akkurat der som veivesenet har støpt opp en mur ved siden av veien,kan vi se opp mot skogbrynet at det har vært et lite jorde. I tilknytning til det lå det ei lita stue som jeg ikke husker navnet på. Noen av de gamle stuene ble satt opp der man fikk jobb og bar vel også preg av hastverksarbeid.

Hvis vi vandrer litt nordover i dalen, kommer vi til bygdas eneste tettbygde strøk. Før i tiden var det kun to stuer som lå her. De hadde navnet Turterstuene og var husmannsplasser under Turter gård. Den ene av Turterstuene hadde navnet Osjestua. Jeg vet ikke hva navnet kommer fra eller betydningen av det. Stedet i dag er blitt til en vakker villa som heter Katnosberget. Stedet er det hvitmalte huset som ligger inntil veien ved uværskuret til Sporveien.

Den andre Turterstua skal ha ligget litt nordenfor og på høyre side av veien. Det er ingen spor etter den i dag. (Stuene kan lokaliseres på gamle kart fra 1887).

Selv om Maridalen i dag tilhører storbyen Oslo, er den fremdeles ei jordbruksbygd. Det er i fremste rekke Maridalsvannet som er hovedårsaken til at dalen har fått være i fred. Men jeg synes at det er et stort faremoment at så mange grupper begynner å kaste sine øyne på kulturlandskapet i dag. Jeg håper og tror at Maridalen blir tatt vare på slik at den kulturhistoriske bakgrunn dette stedet har, skal kunne bli bevart og at alle som bruker dalen til rekreasjon kan få oppleve den naturopplevelsen som Maridalen er.

- - - - - - -

Red. anm. : 1) Dette er for oss noe helt nytt, som trenger nærmere undersøkelser. Hvem kan hjelpe oss ? I alle fall ville en høyere utløpsterskel ved Hammeren fordelt vannet på flere utløp.Fløting er tjent med ett elveløp, som nå.
2) I "Kom til den fagre Maridal" er stedene langs Skjærsjøelva nærmere omtalt. Boken er utsolgt.

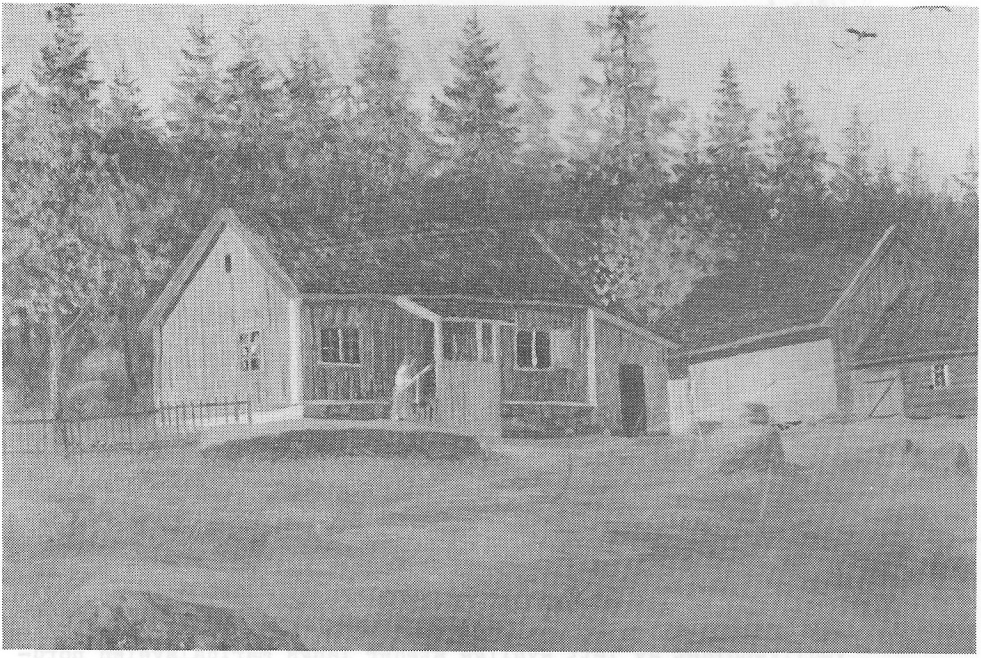

Sørsetra lå mellom Nordsetra og Steinsrud. Stedet ble revet ca. 1905.
(Foto: Maleri signert F.A. 1943. Malt etter fotografi).

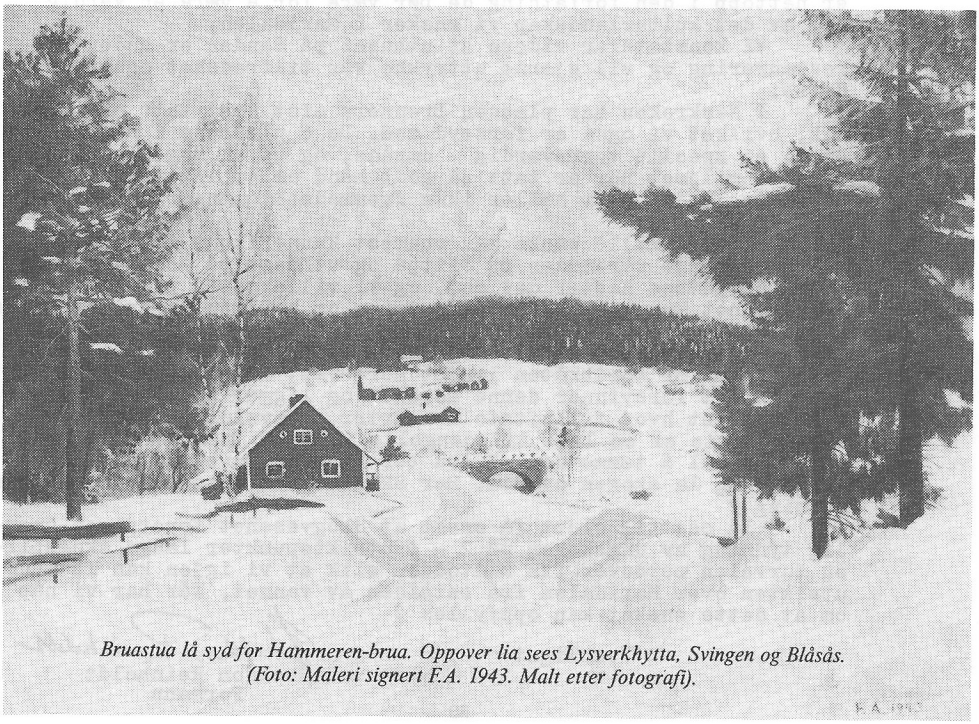

Bruastua lå syd for Hammeren-brua. Oppover lia sees Lysverkhytta, Svingen og Blåsås.
(Foto: Maleri signert F.A. 1943. Malt etter fotografi).

Maridalens Venner

MARIDALEN
0809 Oslo 8

Postgiro: 2084697
Chr. Bank og Kreditkasse
6080.63.29951

Maridalen, den 17. mars 1986.

Sheldon Reinholdt,
Grefsenveien 62,
0487 Oslo 4.

Skogvesenet,
Mailundveien 21,
0569 Oslo 5.

Litt ros samt noen ønsker.

Det er vel en noe spesiell overskrift på et brev til en offentlig etat, men den dekker likevel innholdet i dette brev.

Maridalens Venner vil uttrykke sin tilfredshet med Skogvesenets forvaltning av flere steder og bygninger i Maridalen. Vedlikeholdet av lett synlige steder langs Maridalsveien nordover fra Brekke synes vi er meget tilfredsstillende. Vi tenker da på plassene Engelsrud, Salmakerstua og Låkeberget. Stedene er nettopp i den forfatning de bør være for å være en verdig del av det kulturlandskap vi ønsker i Maridalen.

Vi konstaterer videre at uthuset på Sander er under restaurering og vil gjerne uttrykke vår tilfredshet også med dette.

I Neskroken har plassen Brenners sist høst fått nytt tak, hvilket vi også er fornøyd med. De 6 plassene i Neskroken er jo et spesielt verneverdig område, og vi er meget glade over at miljøet her er tatt så godt hånd om at intet er revet de siste 15 år og at heller ikke fremmede bygninger har kommet opp.

Men vi skulle ønske man snarest kunne finne muligheter for å reparere verandaen på Sittpå og uthuset på Nordby. Begge disse oppgavene haster det med, og vi ville sette pris på om Skogvesenet kunne gi oss opplysninger om hvilken prioritet disse arbeider har.

Videre vil vi rette Skogvesenets oppmerksomhet mot sandtaket vest for Nordbråten lengst nord-vest i dalen. Langsomt, men sikkert forsvinner denne morenen og ligger som et åpent sår i landskapet hvor friluftsfolk starter og avslutter sine markaturer. Dette er en lett tilgjengelig ressurs, men det kan neppe være noe mål å tømme den. Tiden bør nå være inne til å planere området og la skogen overta. Har Skogvesenet noen planer i denne retning ?

La oss til slutt få ønske at Skogvesenet foretar en snarlig tynning av ungskogen på 2 - 4 utsiktspunkter langs skogsbil- og turveien nordover fra Midtodden slik at vi igjen kan få nyde utsikten over Maridalen fra østsiden av vannet. Når har vi håp om at dette ønsket kan oppfylles ?

Vennligst

Sheldon Reinholdt
Sheldon Reinholdt
Formann

En vandring til Neskroken fra kapellet

Av Sheldon Reinholdt

Jeg fikk denne gang lyst til å ta leseren med på en vandring til Neskroken, som er det området i Maridalen hvor det har skjedd minst forandringer i dette århundre. Turen må foretas til fots og bør gjennomføres en godværsdag i sommerhalvåret. Og vi vil trenge så lang tid at både niste og drikke må tas med i sekken.

Utgangspunktet for turen er Maridalen kapell hvor bussen har holdeplass eller en kan plassere bilen på den lille parkeringsplassen nedenfor kapellet. Man kan selvsagt også bruke sykkel, men den må en sette fra seg i skogkanten når vi skal forlate hovedveien et stykke lenger øst. For å lette orienteringen gjengis på neste side et utsnitt av Norges geografiske oppmålings kartblad VI over Oslo omland, utgitt i 1940 og delvis å jour i 1961, målestokk 1:25000. Grunnen til valget av dette kartet er at det inneholder flere navn og historiske detaljer som blant annet er aktuelle i forbindelse med den turen vi skal foreta. Noen få tilføyelser er gjort for å gjøre kartet fullstendig til vårt bruk.

Ja, så starter vi da, i veikrysset vest for kapellet. Vi har vel kommet nyveien fra Hammeren, en vei som ble bygd først i dette århundre. Fra vest kommer den gamle bygdeveien fra Hønefoten, smal og lite kjørbar over kirkebakken. Enda smalere og dårligere var den i tidligere tider, også østover der vi skal vandre, men nå er den blitt en godt brukbar bilvei for den som ikke har for dårlig tid. Og det skal man ikke ha i Maridalen. I sin tid var dette også en del av Greveveien mellom Bogstad - Sognsvann - Hammeren - Sandermosen - Movatn - Ørfiske - Hakedal.

På høyden i SØ ser vi Øgården, som på kart både fra 1769, 1887 og begynnelsen av 1900-tallet heter Ødegaarden.

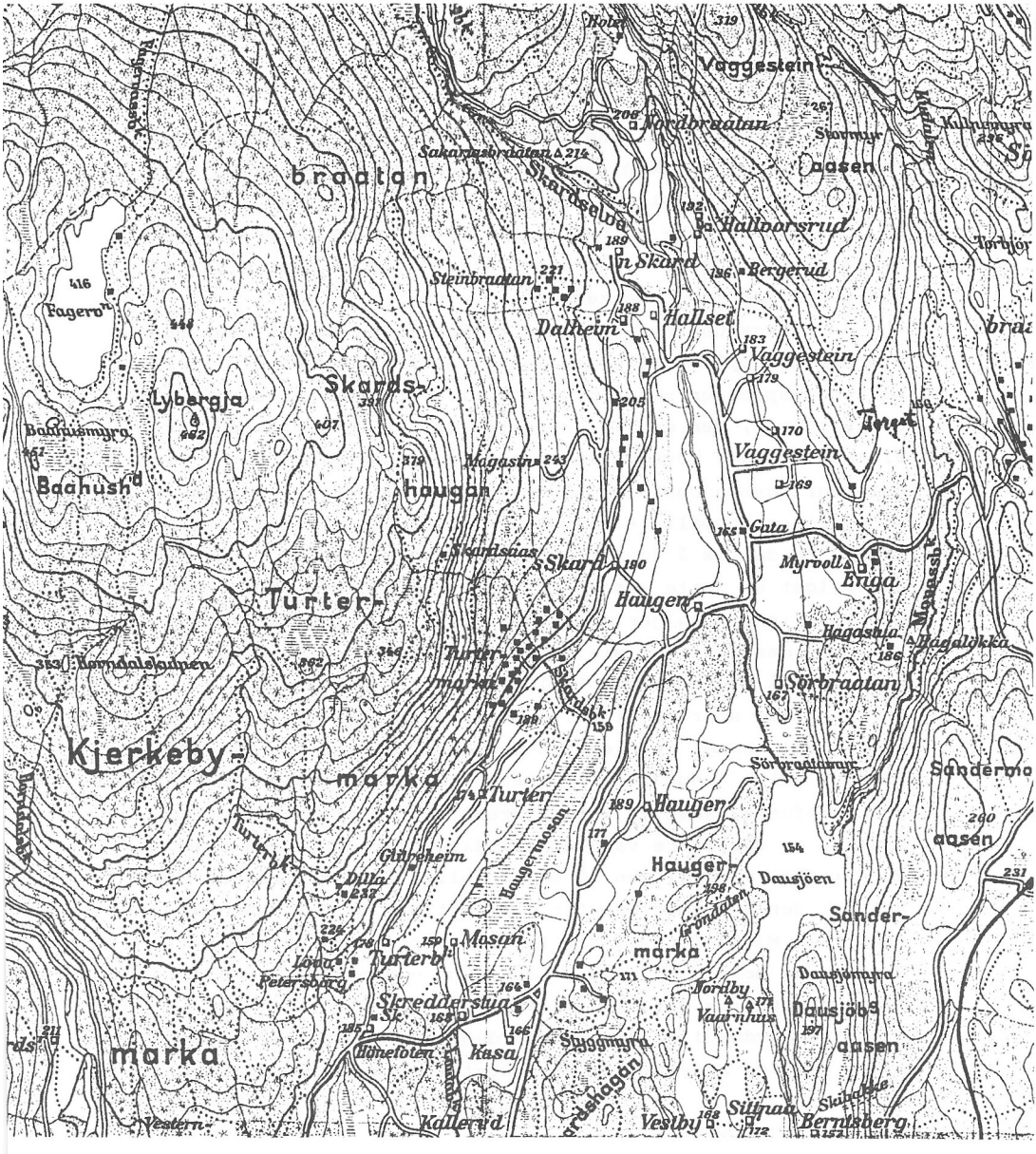
Vaggestein
Nordbraaten
Stormyr
aasen
Sakariasbraaten
Skardsaaen
braaten
Hallvorsrud
Skard
Bergerud
Steinbraaten
Dalheim
Hallset
Vaggestein
Fagera
Lybergja
Skards-
haugen
Magasin
Baahus
Baahusmyra
Vaggestein
Gata
Myroll
Enga
Skard
Haugen
Turter-
marka
Hagaslia
Hagaslikka
Sörbraaten
Kjerkeby-
marka
Turter
Haugen
Sörbraatenmyr
Sanderma
aasen
Turterbø
Glørheim
Dilla
Haugermoen
Hauger-
Dausjöen
Sander-
marka
Masan
Turterbø
Loma
Petersborg
Dausjömyra
Skredderstua
Torlby
Vaarnhus
Dausjöbs
aasen
marka
Hinefoten
Kasa
Svaggmyra
Kallerud
Vestby
Sillnab
Berntsberg
Vestern

Kartvedlegg s. 32 til Maridalens Venner årsskrift 1985/86.

Kartutsnittet i årsskriftet er dessverre feil fordi det mangler området i nordenden av Maridalsvannet.

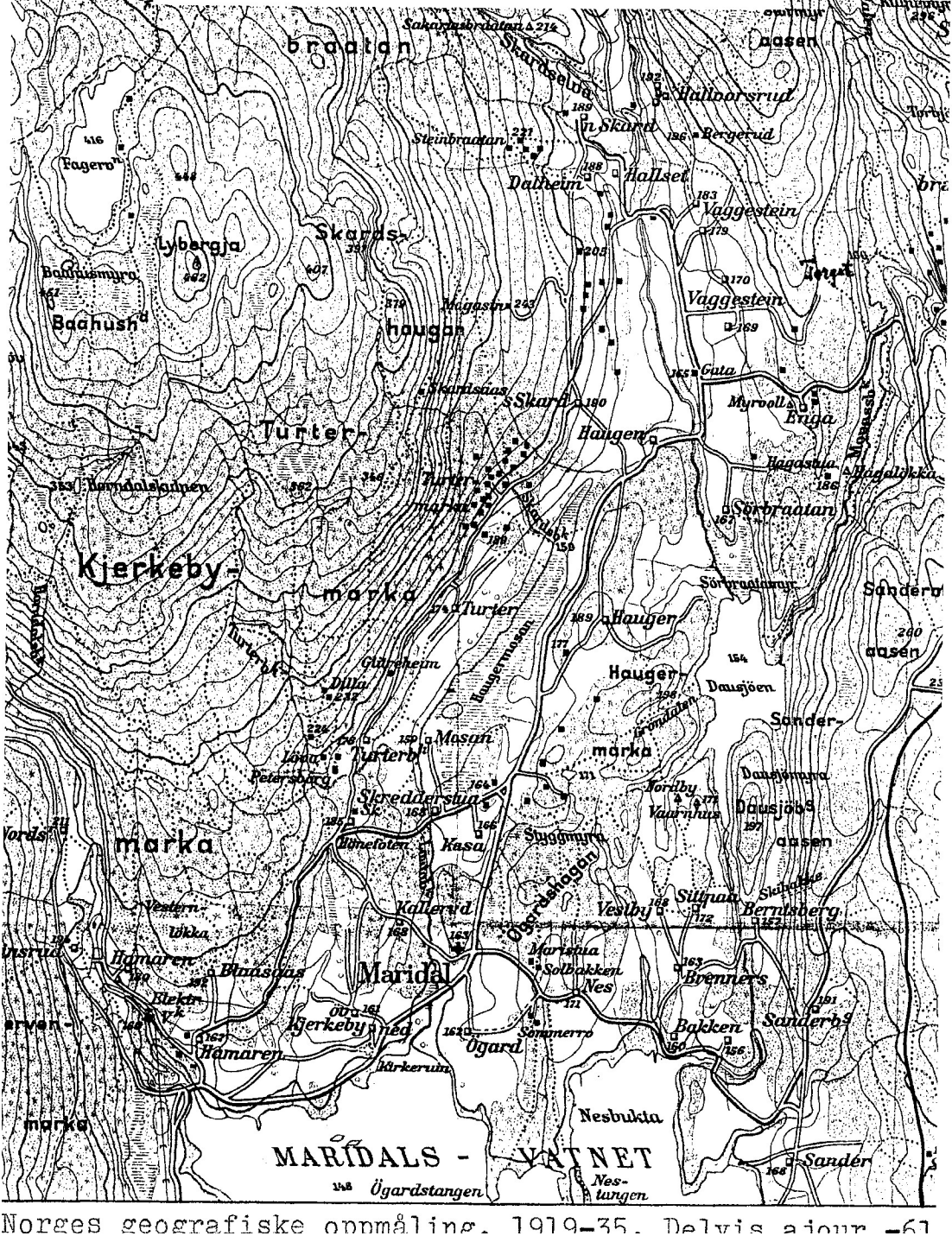

Norges geografiske oppmåling. 1919-35. Delvis ajour -61

I riktig gammel tid kaltes den Tømte. Gården er med i Carl Fredrik Engelstads Maridalsspill "Svartedauen". Det kan forøvrig være en del å fortelle om denne gården, men det er ikke emnet denne gang.

På nordsiden av veien er ungskogen nettopp tynnet. Nesten oppe på toppen av bakken er det litt mer åpent i skogen med noen steinblokker i veikanten for å hindre innkjøring og parkering. Inntil 1960-årene lå det en ganske liten hytte med uthus/skjul på dette stedet. Taksteinene var røde og grønne, og rundt på den velklipte vollen sto gamle gran- og bjerketrær. Storgranene hadde greiner helt ned til bakken, og enkelte syrinbusker og blomsterbed gled harmonisk inn i helheten. Rundt eiendommen på ca. 1½ mål sto en landsens skigard. For en idyll ! Maristua kaltes stedet som eides av Anders Jensen, som visstnok var i slekt med de kjente familiene Jensen som drev kolonial- og kjøttforretninger i Torggaten. Da han døde omkring 1960, ble Maristua snart etter overtatt av Oslo kommune, som fjernet bebyggelsen og siden har hogd de store trærne.

Rett øst for denne hytta sto også huset Solbakken. Den siste som bodde der, var Trygve Lilloe, bror til Einar som drev Ødegården inntil 1954 da nåværende bruker, Tore Brodin overtok. Solbakken ble revet før Maristua.

Helt på høyden, men på sydsiden av veien, lå et par små bygninger. Stedet het Sommerro og har muligens helt fra begynnelsen vært et sommersted. I alle fall ble det i mange år brukt til fritidsformål etter at kommunen overtok stedet i begynnelsen av dette århundre. Stedet ble da gjerne kalt Vasshytta (Forkortelse av Vannverkshytta) og en daværende vannverkssjef disponerte stedet. I 1950-årene bodde en William Hagen der hele året. Han var lastebilsjåfør og flyttet til Kjelsås en kortere tid før stedet ble revet.

Så går veien i sving ned en kort bakke og over en bekk som kommer nordfra og renner sydover og ut i Maridals-

vannet. I alle fall det siste året har det stått en kommunal arbeidsbrakke på sydsiden av veien. Den blir forhåpentlig snart borte igjen.

Bortenfor brakka går det en gammel gårdsvei, som er avmerket som sti på vårt kart, ned mot Nestangen. Omtrent 15o m nedover og mellom gårdsveien og bekken vi nettopp har passert, lå det tidligere 2 små hus med ca. 5o m mellomrom. De var bygd en gang i forrige århundre av murstein og tilhørte Nes gård siden grensen mellom gårdene fulgte bekken. Her bodde tjenestefolk tilhørende Nes. Planløsningen var den vanlige tre-delte med stue, kjøkken og kammers. På Norges geografiske oppmålings kart fra 1887 er bebyggelsen her markert med et kvadrat og navnet Nes slik som for det nåværende Nes gårdstun.

Allerede i 192o-årene var i alle fall det ene huset fraflyttet og ble i noen år benyttet av en del ungdommer i Maridalen til klubb- og hyggesamvær.

Så vidt vites ble bygningene revet allerede før 194o.

På grunn av byggematerialene ble de kalt Murstuene. Og steinen var kommet fra Nes teglverk (Se mer om dette lenger ut.)

NES GÅRD.

Og så ser vi østover til Nes gård med noen store og vakre løvtrær rundt nærmeste hovedbygning. NES står det med hvite, malte bokstaver på granittsteinen der veien inn på tunet går av fra bygdeveien. Inntil omkring 197o gikk bygdeveien over tunet, men på grunn av trafikkøkningen og fordi det var trangt mellom de to hvite hovedbygningene, ble veien lagt tvers over den sydligste del av hagen foran hovedhuset. Det hvite stakittgjerdet mot syd er ikke blitt satt opp igjen, og det hvite, spesielle lysthuset, som en gang var badehus nede ved vannet, er borte.

Nes er en av de største, vakreste og samtidig eldste gårdene i Maridalen. Gårdsnavnet er et naturnavn etter neset sydover ut i Maridalsvannet, og naturnavn er den eldste

gruppen stedsnavn vi har. Når vi på henholdsvis øst- og vestsiden av vannet har storgårdene Skjerven og Sander, som hører til gruppen vin-navn, og vi vet at vingårdene er fra før 800 e.Kr., må Nes være en svært gammel gård.

Gården nevnes allerede i biskop Eysteins jordebok fra år 1400. Domkapitlet i Oslo (Sikelands præbende) eide da 2 hæsældesbol i Nes. Gården ble lagt øde under Svartedauen og synes på 1400-tallet å ha ligget under gården Sandaker og ha tilhørt Erkebiskopen i Oslo.

I det tidsrom vi har skriftlige kilder fra, synes Nes stort sett å ha vært drevet som 2 bruk. I jordeboken overgeistlig gods i 1574 er Akers prestbol oppført som eier av en liten del av Nes. I 1617 benevnes denne som "Nes Ødegaard". Dette må ha vært en vesentlig del,siden Ødegaard er knyttet til navnet. Den største og østlige delen av Nes har trolig vært i privat eie helt fra Middelalderen.

Den første navngitte private eier er Amund Sinsen som i 1615 eier 15 lpd. malt = odelsgods. Lpd. er en forkortelse for lispund ≈ 7 kg. Dette er igjen en måleenhet for skyld = skatt på gården. Skatten ble antagelig betalt i smør.

Amund Sinsens 4 sønner som delte hans part av Nes etter ham. De har tydeligvis ikke vært noen småkarer. I alle fall har 4 gode gårder i Aker-bygda vært knyttet til deres navn : Oluf Østre Grefsen, Jon Sinsen, Christopher Aasen og Anders Lindern. Det var i 1624 de overtok gården.

Vi vet videre nokså nøyaktig hvem som har eiet de forskjellige deler i Nes, men det ville ta mye plass og er vel også av mindre interesse. Men vi finner flere menn knyttet til kjente gårdsnavn i Aker-bygda, t.eks. Anders Diesen, Halvor Grefsen, Lauritz Stubberud, Even O m.fl.

Det er ikke bare i våre dager at folk er lite glad i skatter. I et klageskrift som i 1651 ble innsendt til "De kongelige kommissærer" over skatter og tyngsler som var pålagt bøndene i Aker, finner vi daværende bruker på

Nes, Rasmus Søfrensen.

Den kjente byskriver og trelastmagnat Mogens Lauritzøn eide også en del av Nes en kort stund. Denne storkaren eide en mengde jord og skog over store deler av Østlandet på slutten av 1600-tallet. Midtpunktet for hans "imperium" var Linderud hovedgård i Østre Aker og ble begynnelsen til det nåværende trelast- og jordbruksgods Mathiesen-Eidsvol Værk. M. Lauritzøn kjøpte 6 lpd i Nes i 1692 og ytterligere 3 lpd i 1693. Da gårdens samlede skyld var på 15 lpd., kan det se ut som om han tenkte på å bli eier av hele Nes. Men allerede i 1694 og med bare én dags mellomrom selger han først de 6 lpd. og deretter makeskifter han de 3 lpd. mot tilsvarende i Hauger gård i Nittedal. Vi vet ikke om han tjente noe på disse transaksjonene, men hans mål kan ha vært å ved hjelp av Nes å erverve så meget som mulig av Hauger, som på grunn av sin størrelse og mer sentrale beliggenhet var mer interessant for en trelastmagnat.

Den delen som hadde tilhørt Akers prestebol, ble overtatt av Kronen ved reformasjonen. I 1723 kjøpte 4 bønder i Aker, Johannnes Skøien, Even Holmen, Even Sogn og Jon Blindern, Akers kirke (Gamle Aker) med tilhørende gods av Kronen. Nes hørte med til disse eiendommene, og denne tidligere geistlige delen var på 8 lpd.. I 1728 solgte de dennne delen til Torsten Andersson. Bare 3 dager tidligere hadde han overtatt 7 lpd. etter sin far. Torsten Andersson er den første navngitte på mange hundre år som eier gården i sin helhet.

Men det varer ikke så lenge. I 1768 overtar den kjente Halvor Blindern først en tredjedel og bare 6 år senere nok en tredjedel. Torstein Hauger overtar den siste tredjedelen i 1779. Hvordan gårdens arealer har vært delt mellom 2 brukere har jeg ikke funnet opplysninger om, men i et skjøte fra 1816 oppgis "skogstykket Trehørningen" å tilhøre de to tredjedelene. Og enda senere er et areal Nesskogen, g.nr.69,b.nr.5 registrert, men ikke omtalt. Nes har forøvrig vært så omkranset av andre gårder at det ikke har vært noe naturlig,

tilstøtende skogområde av betydning som har tilhørt gården.

I 1839 selger eieren av to tredjedeler, kaptein Busch, hoveddelen av Nes med tilhørende teglverk (Se senere) til grev J.C. Wedel Jarlsberg for 4500 speciedaler. En spesifikasjon over eiendommen i 1869 gir flere interessante opplysninger. Dyrket areal oppgis å være 200 mål leirmuld på leirgrund verdsatt til 15 spd. pr. mål. Ytterligere 47 mål leirmuld gis en verdi på 12 spd. pr. mål. Havnehagen oppgis å være på 295 mål inngjerdet og verdt 3 spd. pr. mål. Besetningen på gården oppgis til 4 hester, 14 storfe og 8 sauer. Årlig ble det sådd 1 td. hvete, 5 td. bygg, 15 td. havre og 20 td. poteter. Høyavlingen var årlig ca. 210 spd.

Som en del av Nordmarksgodset ble Nes utpekt til bosted for bestyreren av skogene og eiendommene i Maridalen og Hakadal. Administrasjonen var så sentralisert her at post til Hakadal og steder innover i Nordmarka ble samlet på Nes for leilighetsvis å bli videresendt nordover. På Nes ble også lønninger utbetalt. Senere ble administrasjonen delt med et sentrum på Brekke ved SV-enden av Maridalsvannet og et annet sentrum i Hakadal.

I 1923 kjøpte Oslo (Kristiania) kommune hele gården på grunn av drikkevannet, og siden har forpaktere drevet gården. Den mest kjente er Kåre Telle, f. 1903 og d. 1986. Etter jordbruksutdannelse kom han fra Drøbak til Nes i 1934 og drev gården fram til 1985. Etter hvert deltok sønnen Eirik Telle stadig mer i driften og har nå overtatt forpaktningen.

Kåre Telle var en kjent skikkelse også i villastrøkene syd for Maridalen der han leverte husdyrgjødsel til hagene. På det meste hadde han opptil 40 kyr og flere hester og leverte i sin tid ca. 400 liter melk daglig til forbrukere i byen.

Da husdyrhold ble forbudt i 1950-60-årene, var han som mange andre, mektig irritert. Da vi snakket om dette en gang, syntes jeg hans motargumenter virker svært riktige. Hvis det

nemlig var slik at husdyrhold var så farlig for folkehelsen, var det underlig at dette ikke for lengst var konstatert på landsbygden. Men siden har utviklingen ført til at det ikke lønner seg å holde kuer på Østlandet.

Ovenfor har vi nevnt at Nes gård gjennom tidene stort sett har vært drevet som 2 bruk, men antagelig med felles tun. På Brauns kart fra 1769 er Nes, som de fleste gårdene, markert med 3 kvadrater på ett tun, hvilket tyder på felles tun.

Av de 2 hvite hovedbygninger på Nes er den østligste temmelig sikkert den eldste og dateres til slutten av 1700-tallet. Den største, som markerer seg som den viktigste, dateres av Arno Berg til ca. 1850. Den ble sannsynligvis bygd av eieren Christen Olsson, som overtok gården etter sin far i 1835. Arno Berg hevder videre at bygningen var den mest interessante i sveitserstil i Aker inntil den ble ribbet for en del av sitt fasadeutstyr i 1950-årene, som t.eks. vindusomramninger. Men som vanlig har man vel ment at det var for kostbart å lage nye utskårne materialer når gamle detaljrike deler gikk i oppløsning herjet av tidens tann. Men noe er heldigvis bevart: Den åpne, elegante sval utenfor hovedinngangen og de kraftige bukkene under de utskytende tak på gavlene. Bygningen har morsomt utstyrte frontespicer (gavlliknende ornament som skyter fram over taklisten midt på en bygning) både mot tunet og hagen. Det er liggende panel på forvandring og stående i gavlene. Det er svært synd at det gamle utstyr og det enkupete tegltak ikke er beholdt.

Stabburet på Nes er gammelt, men låven med fjøs og stall er forholdsvis nytt.

Mange mener at det var her på Nes Henrik Wergeland hentet inspirasjon eller helt eller delvis skrev Dalevise:

"Det er min sjæl en frydfuld trang
at gjeste Norges dale.
Den gamle fjeldkoll elsker sang,

de glade hjerters tale.
Kom til den fagre Maridal!
Til Kleivens svimlende portal!
Kom hvorsomhelst, og Norge skal
dig i sin favn husvale!"

Visstnok skal han ha sittet i kvistværelset i 2.etasje ut mot Maridalsvannet. Hvis dette er riktig, må bygningen være eldre enn før antatt, siden Wergeland levde mellom 1808 og 1845 og Dalvise ble skrevet i 1841.

På Nes har det fra langt tilbake i tiden og helt opp til våre dager foregått underlige ting. Folk og fe har vært som forgjort til sine tider, og folk i bygda mener at det spøker på Nes. Det mest alminnelige har vært banking i veggene natters tider, men det har også vært tasling og tusling i trapper og tomme rom - helst i mørke høstnetter.

Det fortelles at en forlengst hensovet bruker - la oss kalle ham "Hansen" - var en gnier, kranglefant og jentefut. Han gikk igjen og viste seg da helst for jentene eller kona på gården når de var alene på kjøkkenet eller i uthusene.

En gang nær vår tid bodde en familie fra byen på Nes en sommer og utover høsten. En kveld mannen og kona ikke var kommet tilbake enda etter et bybesøk, var ei jente alene i huset og passet familiens 2 barn. Hun satt på kjøkkenet, og ungene lekte på gulvet. Det var senhøstes og varme på grua. Plutselig går stuedøra opp og inn på kjøkkenet kommer "Hansen", litt puslete og skjeggete og setter seg inntil varmen. Jenta blir stiv av skrekk og setter i et skrik. Det samme gjør ungene. Hun griper tak i dem og løper over veien til nabofamilien hvor de blir til folket hennes kommer hjem fra byen senere på kvelden. Da jenta fortalte historien om "Hansen", mente de det var noe tull og tøys og syntes jenta hadde tapt vettet ved å skremme ungene på det viset.

Kona tok ungene med seg og gikk inn hovedinngangen for å legge ungene ovenpå. Da hun var kommet halvveis opp trappa, kjente hun at noe nappet henne i kjolen. Hun gikk fort-

ere et par trinn, men det holdt igjen og fortsatte å nappe. Mørkt var det i gangen, og med historien om "Hansen" i friskt minne, ble hun så livende redd at hun av sine lungers fulle kraft ropte: "Slipp meg da, "Hansen"!". Mannen hørte ropet og kom løpende, men der var ingen å se. Men nede i gangen sto en fiskestang i halvspenn med snøret og fiskekroken hektet fast i kjolen til kjerringa.

NES-SETRA

Det er knapt opplysninger om at gårdene i Maridalen har hatt setre, bortsett fra kontorsjef Kvandes antagelser om setring ved Øyungens utløp og mine om at det kan ha vært seter på Tømte NØ for Øyungen før det ble plass der. (Se artikkelen "På oppdagerferd til Tømte" i årsskrift 83/84). At den østre delen av Raudløkkollen heter Seterkollen, kan være en indikasjon på seterdrift i nærheten.

Men på Situations Cart over Herr Justits Raad Christian Acher og Sr Jens Hiortes Skove NORDMARKEN, forfattet i juli 1760 av Deres Kongelige Maijts Lieutenant af Artilleriet, Morten Krogh, finner vi en seter tilhørende Nes. Med 3 små kvadrater er den markert like betydningsfull som Lørenskogen og Liggern, mens bebyggelse på Gåslungen er markert med 2 kvadrater og bygninger i nordenden av Gørja og ved Trehørningen bare har fått 1 kvadrat.

Og stedet for Næsseter er på nordsiden og like vest for den bekken som kommer vestfra og renner ut i Fløyta nord for Langdalsvann og syd for St. Svarttjern. På en del kart er denne bekkedalen betegnet som Neseterdalen, men på kartet fra 1760 kalles den Tyvdahl. Skogsbilveien går nå tvers gjennom den lille morenen hvor seterhusene har ligget. Jeg husker at i slutten av 1940-årene var granene ekstra lubne på denne vollen som nå er borte. En 2-3 meter høy løsmasseskråning på nordsiden av veien viser at det her var lett å ta ut masse for veien. I 1985 trålet jeg omgivelsene i håp om å finne steinsetting som kunne vært fundament for hus, men forgjeves.

Nes gård fra SV.
(Foto: S. Reinholdt okt. -85).

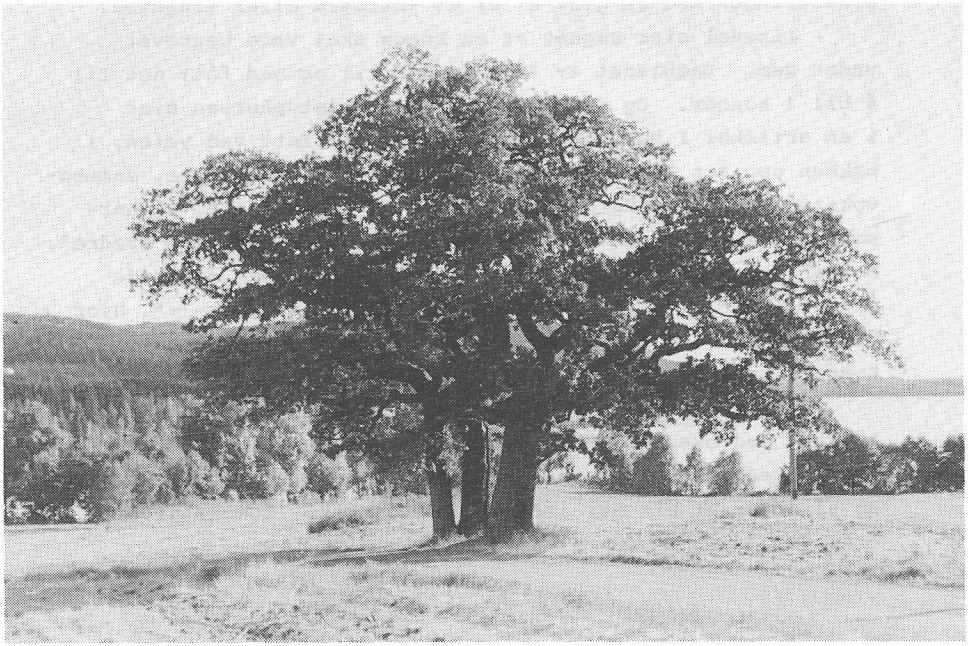

Konge-eikene SØ for Nes gård.
(Foto: S. Reinholdt okt. -85).

Med denne historien slutter vi vårt besøk på Nes og vandrer utfor bakken østover. Og blikket og oppmerksomheten fanges av

KONGE-EIKENE PÅ NES

De virker ikke så veldig store der de står tett inntil veien på sydsiden og halvveis nede i bakken, men når vi kommer innpå og bruker målebåndet, blir det andre dimensjoner over de 4 store trærne som står i en tett klynge og nærmest ser ut som ett tre på avstand. Omkretsen på de enkelte trær er 260 cm, 220 cm, 190 cm og 190 cm. Alle trærne står innenfor en sirkel med nokså lik avstand og samlet omkrets på ca. 820 cm. De danner en felles krone med diameter på ca. 20 m. Med andre ord rekker grenene ut til grensene for en villatomt på ca. 314 m^2 hvis klyngen sto midt på tomten. I våre dager ville vi vel være vel fornøyd med en tomt av denne størrelsen.

Eik er et sjeldent tre i Maridalen, og denne klyngen på 4 i denne bakken virker svært tilfeldig. Hadde det enda vært på en slette eller høyde slik at en kunne forbundet plasseringen med en grav eller et kultsted eller tingsted.

Likevel sier sagnet at en konge skal være begravet under dem. Dagbladet av 28/4-56 har til og med fått det til å bli 4 konger. Og den kjente H. O. Christophersen sier i en artikkel i Verdens Gang 25/4-53: "...Tett ved veien, i bakken opp mot Nes står en klynge av fire, praktfulle, sammenvokste eiketrær. På avstand ser de ut som ett tre, så harmonisk avstemt er de. Vi pleier å kalle dem "De fire brødre". De tar seg ypperlig ut mot en solfallshimmel med drivende skyer. Da blir de et bilde på evigheten i tiden.----". Hvor han har fått "De fire brødre" fra, er ikke godt å vite. Konge-eikene er navnet!

Men alderen? Eik vokser langsomt, og jeg har ikke hatt kontakt med ekspertise. Men hvis vi ser på det største av trærne med en diameter på ca. 80 cm og radius på ca. 40 cm og så antar at eik har årringer på ca. 1 mm, kommer vi til

en mulig alder på 400 år. Men hvilken konge skulle være gravlagt der på den tid? Det holder ikke! Vi er dessuten omkring 1500-tallet med svært liten bosetning i dalen etter Svartedauen. Jeg har vært inne på tanken om at de 4 trærne er et tilfeldig antall rotskudd rundt stammen av et enda eldre eiketre som møtte sin skjebne for disse hundreårene siden. For meg virker det lite trolig at akkurat disse 4 er plantet. Men tregruppen er flott, vakker og gammel, og med konge-stemplet på seg opplever vi dem med respekt. De er også et bumerke for dalen.

Vi rusler ned resten av bakken og er nesten i nivå med Maridalsvannet. En liten bekk kommer nordfra gjennom løvskogen og finner vei mellom mange røtter ut i vannet. Rett etter bekken, i veidelet hvor det er postkasser som viser at går en opp bakken til venstre kommer en til folk, går en ubetydelig sti mellom større graner ut mot vannet. Den stien følger vi, og etter bare ca. 20 m ligger en haug på ca. 1½ m høyde og noen meter diameter der foran oss. Og så er det altså ingen gravhaug, som vi kanskje hadde likt å treffe på etter å ha studert Konge-eikene like ved, men noe så prosaisk som

NES TEGLVERK, men likevel med historiens sus over seg.

I boken "Teglindustriens historie" av Hans Zakariassen, utgitt av Dreyer 1980, står det på s. 125:

"----Et av de første stedene i Oslo og omegn hvor det ble laget teglstein, var sannsynligvis Maridalen. Tegl- og kalkovnene der er nevnt i brev fra 1335.---". Brevet det refereres til er et dokument i kong Magnus Erikssons navn hvor han stadfester de gaver hans morfar, Kong Håkon Magnusson, hadde gitt til sitt kapell Mariakirken i Oslo. Særskilt nevnes syslene i Maridalen, Vestre Bærum og Lommedalen. Maridalen sies å omfatte hele almenningen mellom Grefsenmarka og Sognsmarka, mot nord til Sandungsvannene "og vannene med", mot sør til Dynjande, som sannsynligvis er fossen ved Brekke eller en av de andre øverste fossene i Akerselva, "og alle de andre

vann som ligger i førnevnte almenning og der er både kalk-ovner og teglovner." Men kunne det være mulig at det her nord for Maridalsvannet var behov for et teglverk på den tid? Tegl var jo et ganske nytt materiale her nord og ble vel bare benyttet til bygninger av offentlig karakter på mer sentrale og bymessige steder. Selv om det var i alt 18 gårder i Maridalen før Svartedauen i 1349-50, og dermed en bosetning på ca. 200 mennesker, var dette en jordbruksbygd. Eksport til sentrale deler av Oslo kunne ikke være aktuelt. Det var for langt og tungvint. Det var nok leire nede i Oslo-dalen. Behovet for et teglverk i Maridalen lå i dalens nye kirke som ble oppført muligens omkring 1250. Den vitenskapelige forskning har klart påvist at det har vært brukt en del tegl i bygningen, og på samme vis som det har vært lite fornuft i å frakte tegl fra Maridalen til byen på den tid, var det enda mer tungvint å frakte tegl opp fra byen og til byggingen av kirken. Derfor har en brukt bygdas egen leire og laget teglsteinene på et passende sted. Hvor var så det passende stedet? Det er ikke godt å si, men her ved vannet og bekken kunne det ha vært et passende sted. Leiren fantes oppover langs bekken på nordsiden av veien. Her var stor nok slette til å sette opp bygninger. Leiren skulle eltes med vann, formes og tørkes før brenning. Transport bort til kirken kunne lett skje på flåte. Det var passe grunt både for opp-lasting på flåten og lett å laste av og bære den korte bak-ken til kirken.

I alle fall er haugen her på sletta restene av den siste brennovnen for teglstein og takstein. Går vi ut til vannkanten ser vi at strandbunnen består av røde teglbiter. Det gjør vel også mye av sletta ved stranden som nå er dekket av vegetasjon.

Hvor gammelt teglverket på dette stedet er, vet vi altså ikke, men det har hittil ikke kommet fram opplysninger om teglverk andre steder i dalen. Litt vet vi likevel om dette Nes teglverk. På Brauns kart fra september og oktober

Restene av brygga i Nes-bukta.
(Foto: S. Reinholdt okt. -85).

Plassen Brenners fra SØ.
(Foto: S. Reinholdt okt. -85).

1769, kalt Continuations Carte over Frue Justitz Raadinee Anchers og Sr Jens Hiortes eiendomme, finner vi 2 små kvadrater på dette sted på kartet og med teksten Verket. Bortsett fra noen sagbruk er det ikke avmerket noe som kunne være andre teglverk i dalen. Også på Norges geografiske oppmålings kartblad VI fra 1887 står teglverket avmerket.

Da Busch som tidligere nevnt, solgte Nes gård i 1839 står det nevnt at teglverket, g.nr. 70, b.nr. 6, fulgte med i handelen. Ellers oppgir Kvande at 2 mann arbeidet der sommeren 1879 og at det ble nedlagt i 1880. En annen kilde oppgir nedleggelsen til 1873.

Men sporene er ellers mange etter produksjonen. Flere fjøs i Neskroken og det på Sanderberget er bygd av murstein, ganske sikkert fra Nes. Og verkets firmamerke, en N, finnes på det meste av gammel takstein i bygda. Det sies også at mursteinen i den store hovedbygningen på Brekke gård ble bygd av murstein herfra. Steinen ble fraktet over Maridalsvannet. Restene av en solid brygge finner vi som granittsteiner som en forlengelse ut fra en fjellodde et par hundre meter lenger SV. Tore Brodin på Ødegården og andre kan fortelle at i forrige århundre gikk 2 båter i livlig trafikk mellom her og Brekkestranda. MARI I og MARI II het båtene.

Vi rusler tilbake til bilveien og opp Verkensbakken til venstre i veidelet. Bådet det navnet og en havnehage like ved som heter Verkenshagen er navn fra teglverkets tid. Vi er fortsatt på Greveveien.

I det vi kommer ut av skogen ligger plassen

BRENNERS

til venstre for veien med et par gamle frukttrær og bærbusker som minne om en liten hage. Huset fikk nytt tak sommeren 1985 og virker, som alle de 6 plassene i Neskroken, ganske velstelt. Brenners het opprinnelig Teglbrennerstua. Her bodde han som hadde ansvaret for brenningen av produktene på teglverket. Den siste teglbrenneren var bestefaren til han som var oppsitter på Brenners i 1970-årene og som

ble omkring 90 år.

5 av plassene i Neskroken har samme grunnplan i hovedbygningen, stue i den ene enden og kjøkken og kammers i den andre, og så felles pipe for ovnene i midten. Men Sittpå har rommene etter hverandre med kjøkkenet i nord.

Hele Neskroken hørte til Nes, men i forrige århundre da både Nes og Sander hørte til Nordmarksgodset, fikk Brenners, etter nedleggelsen av teglverket, slåtteplikt på Sander.

Plassen Bakken fra SØ.
(Foto: S. Reinholdt okt. -85).

BAKKEN

heter plassen lengst syd på bakkekanten ut mot vannet. Tidligere ble den også kalt Nesbakken og ble antagelig bygd midt på 1800-tallet. Tømmeret i veggene er håndteljet og spikerne er håndsmidd. Paneling fikk stua først i 1919 og peisen på kjøkkenet ble revet ut så sent som i 1950. Kristian Magnus Bakken, f. 19/3-00 er er 3. generasjon som bor på stedet. Han er født i Bergensgt. 7 på Bjølsen

med etternavnet Martinsen. Men i 19o6 flyttet han sammen foreldrene og 2 brødre til Bakken for å overta stedet etter bestefaren som var blitt syk. Og bestefaren hadde bodd der siden 1874.

Familien overtok snart stedsnavnet Bakken fordi skolen brukte dette navnet på guttene da de begynte på Maridalen skole.

Plassen disponerte ca. 3o mål jord, men det ga ikke levebrød for en familie, selv om de levde svært enkelt. Det gikk mye i poteter, havrevelling og melk. Og moren sydde klærne. Mens H.Løvenskiold eide stedet,hadde man både jakt-og fiskerett, men siden det ikke var dyr å jakte på, ble det bare fisking. Det var mye åbor rett ute i elveosen, så det var lett å skaffe fisk. Litt gjedde ble det også, men aldri ørret,selv om det fantes litt i Dausjøelva. Jo, en gang fanget han i sin ungdom en på ca. 2,5 kg som hadde gått seg fast ved bredden litt oppe i elva.

På plassen hadde de som regel 2 hester, 5 kuer, 2 kalver, gris og høns. Eggene ble brukt som byttemiddel for andre varer. Og på jordene dyrket man høy, opptil lo tonn pr. år, og korn (Havre, bygg og hvete).

I hele sommerhalvåret gikk krøtterne fra hele Neskroken på beite i skogen øst for Dausjøelva. Det faste overgangsstedet var Sagstubrua.

Siden plassen ikke ga helt levebrød, arbeidet karene med tømmerhogst og kjøring av tømmer i vinterhalvåret. Utenom onnene var det tømmerfløting på elver og vann. På Maridalsvannet kunne de være opptil 5 i båten som kunne ha primitive seil. Som regel kunne ingen svømme, men det gikk likevel helst godt.

I den tiden Nes og Sander tilhørte Nordmarksgodset hadde oppsitterne på Bakken, Brenners og Vestby plikt til å være med i slåtten på Sander, så man var sannelig ikke arbeidsledig.

Likevel synes Bakken det ble dårligere og vanske-

ligere tider da kommunen overtok eiendommene her langs vannet omkring 1922. Han ville heller fortsatt vært under Løvenskiold.

I tiden fram til omkring 195o måtte man selv bekoste omtrent alt vedlikehold av bygningene. Men da gjorde kommunen en solid oppussing.

Forrige året ble det gravd ned 2 store plasttanker ute i terrenget for å få vannet fra utslagsvasken inn på lukket system. Men gammeldass er det fortsatt i fjøset. "Jeg holder meg til det gamle. Det er det beste," sier Bakken.

Forresten har dyrelivet etter hvert tatt seg opp. Før i tiden var det ikke en elg å se, men etter krigen har det blitt mye elg. Han har sett flokker på opptil 12 dyr ute på isen og for ikke lenge siden sto en flokk på 9 stykker like oppe på bakken ovenfor husene. Rev og rådyr er det også mye av og haren har han like innpå døra.

Men fuglelivet er det blitt stadig dårligere med, særlig småfugl. I stedet opptrer canada-gjess og ender i økende antall. En tid var det også en god del fasan, men den er blitt helt borte igjen.

I gammel tid var det ulv i Maridalen, som ellers i landet. Omkring første verdenskrig var det tre store ulvegraver i en trekant et stykke syd for Sandermosen st. på østsiden av jernbanelinjen. Nå mener Bakken de er helt borte på grunn av tælehiv. Hadde han visst det skulle blitt så stor interesse for dem, skulle han sannelig merket dem.

Mens gårdsveien nå kommer bratt opp fra bilveien ved vannkanten, kom den tidligere nokså flatt inn fra Verkensbakken i NV.

Bakken har ingen tro på at plassen hans vil komme i drift med dyr igjen. Slik er fremtiden mørk. "Den er fordømt." Han er nok den siste av familien. Omkring 197o var det meningen å rive 5 av de 6 plassene i Neskroken, blant annet Bakken. Men etter at det ble stoppet i siste liten,

mener Bakken at selv om husene er de som ligger nærmest vannet av all bebyggelse rundt sjøen, så vil ikke Riksantikvaren tillate riving.

Og ute i den lille hagen på sydsiden får vi håpe, tro og om nødvendig kjempe for at frukt, bær, grønnsaker og blomster fortsatt får gro og at interesserte kanskje vil fortsette med summende bier i kuber, slik en av sønnene til gamle Bakken har som hobby i dag.

VESTBY

ligger NV for Brenners, og vi ser denne plassen straks vi har gått tilbake og forbi husene på Brenners. Det går en egen stikkvei dit bort. Selv om de 4 sydligste plassene i Neskroken er omtrent like store, ser denne på avstand litt mer beskjeden ut. Men kommer du nærmere eller ser den fra vest, er den like stor og trivelig innbydende som de andre. Mens teglverket ble drevet var en av pliktene til oppsitteren her å kjøre leire til verket. I følge Bakken ble det gravd ut leire flere steder i området, hull som siden er fylt igjen . Vestby har også et gammelt stabbur som gir tunet karakter og miljø.

GREVEVEIEN = BYGDEVEIEN

Men før vi tar veien rett nordover fra Brenners, lar vi blikket gli over jordene mot øst hvor vi ser en mindre bygning i skogkanten. Det er sommerfjøset til Brenners. Rett over jordet og forbi sydsiden av sommerfjøset gikk Greveveien. Vi kan ennå følge den gamle veien fra sommerfjøset ned gjennom skogen til Dausjøelva eller Sagstuelva,som den kalles av bygdefolk,i en idyllisk bro over og opp forbi Berntsberg eller Sagstua til Sanderberget.

I 196o-årene ble veistykket over jordet til sommerfjøset pløyd opp både fordi det knapt var i bruk lenger og fordi det lettet driften av jordene som nå ikke lenger drives av den enkelte plass, men drives som større enheter under Nes. På kartet s. 32 står veien inntegnet.

Og så rusler vi rett nordover til plassen

Plassen Vestby fra SØ. Uthuset skjules av stua.
(Foto: S. Reinholdt aug. -84).

Plassen Sittpå fra S.
(Foto: S. Reinholdt okt. -85).

SITTPÅ

I husmannsregisteret fra 1771 kalles den "Sitpaa" under Nes. Oppmerksomheten tiltrekkes av et stort og vakkert lønnetre med svært jevn og rund krone. Det er tuntreet til Sittpå selv om det står utenfor tunet.

Hele 5 bygninger står her langs veien og er dermed det største tunet i Neskroken. Etter beliggenheten skulle en tro at dette også er det eldste tunet. Svært gammelt er i alle fall tømmeret i stuebygningen. Her finner vi også det andre stabburet, hvor møneretningen går på tvers av det vanlige.

Det originale navnet på plassen mener man bestemt kommer fra at en gammel vintervei mellom Christiania og Hadeland gikk forbi her. Enten karene med lass kom opp bakken fra Dausjøen på vei til byen eller opp bakken sydfra på vei fra byen, kunne de her sette seg på lasset igjen.

Lengst nord på tunet ligger trykkvannsreservoiret for Neskroken. Før man gikk over til grunnvannsboring og egen punmpe for hver enkelt plass, var det en diesel-pumpe ved sydenden av Dausjøen mellom Vårnhus og Norby som pumpet vannet opp til bassenget ved Sittpå. Derfra gikk ledninger til hver av plassene.

Like nedenfor Sittpå og på vestsiden av veien sto et eget brygger- og bakstehus for den lille grenda. Men for en del år siden ble dens funksjoner overflødig, og i stedet for riving ble det gjenstand for en brannslukningsøvelse. Oscar Krogh, som forpakter Sittpå, ville gjerne ha materialene til ved. Men den gang ei !

Krogh er i dag den nest eldste i Neskroken, er født 22/12 1903 og dermed 3½ år yngre enn Kristian Bakken. Krogh er født i Høland av gårdbrukerslekt, men familien flyttet til Oslo da han var liten og bodde i Ratkesgt. 5. Faren drev som snekker, men lengtet ut av byen. I 1913 flyttet de til Snippen, deretter til Bergerud NV for Vaggestein og så til Sørbråten i 1925 hvor faren overtok gårdsdriften. Siden

den flotte hovedbygningen var opptatt av familien Kvande, fikk familien Krogh bryggerhuset eller drengestua hvor det til å begynne med bare var 2 rom. Siden ble det påbygg. I 1936 flyttet man videre til Sittpå hvor Oscar Krogh overtok driften, mens faren igjen satset mer på snekkeryrket.

Krogh er fortsatt sprek for alderen med godt humør - som Bakken. Krogh hadde litt større jordvei til disposisjon, i alt 44 mål, men en del av jorda var grunn - det var kort til fjell - og derfor hadde han ikke flere dyr enn på Bakken. De dyrket omtrent det samme alle oppsitterne og dyra gikk på beite i Løvenskiold-skogen øst for elva.

Siden gårdsdriften ikke strakk til, ble det også for ham skogsarbeid, særlig i vinterhalvåret.

Krogh var en av de første som sluttet med kuer, på frivillig basis, men tror ikke at dyreholdet kan ha vært noen forurensningsfare for drikkevannet.

Det vakre lønnetreet var han ikke alltid like begeistret for. Det tok så mye kraft fra hagen på sydsiden av huset. Men det nyttet ikke å tenke på å hogge det. Det var elsket av alle i Neskroken, og hadde han tatt treet, kunne han like godt ha reist. "Lønnetreet er liksom fredet," sier Krogh. "Ja, så fint er det i fasongen at mange tror vi har drevet og klipt det. "

Vi rusler videre nordover, ut av tunet, hvor veien forsvinner inn i skog. Før vi også lar oss oppsluke på vår nysgjerrige vandring, snur vi oss og skuer sydover. For et vakkert syn. Hele landskapet er i fred og harmoni med seg selv og gir også oss den samme følelse.

Selv om det på kartet fra 1887 er avmerket vei, var det knapt en kjerrevei. Vårt kart fra dette århundre viser bare en sti og det stemmer bedre med eldre folks beretning.

Etter få hundre meter i slyng gjennom skogen, åpner det seg foran oss, og der ligger noen åpne grønne sletter nokså likelig fordelt på hver sin side av veien. Vi har kommet til veis ende, til

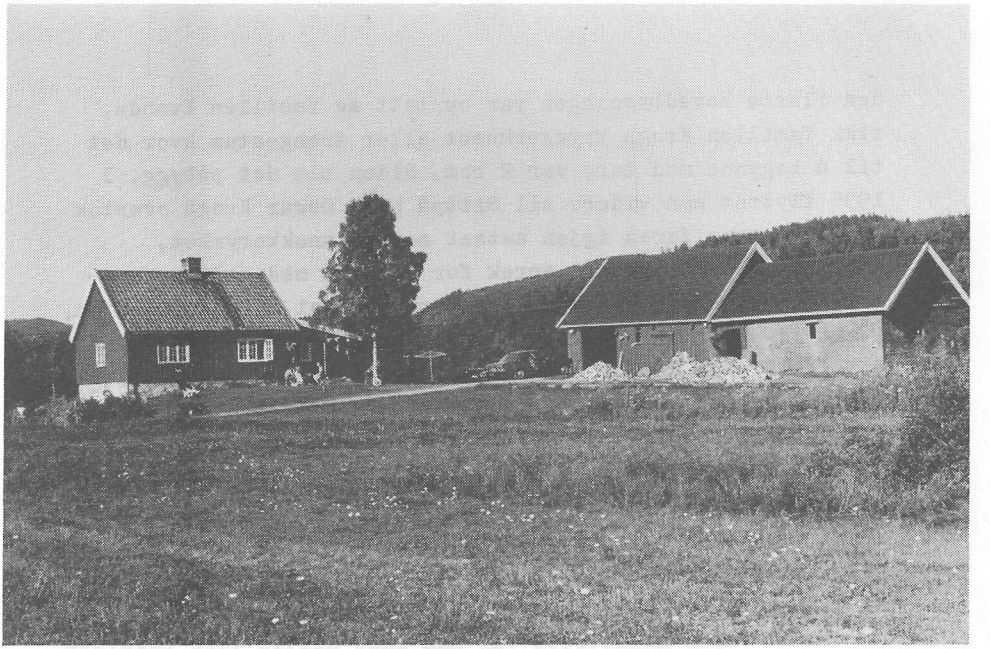

Plassen Vårnhus fra SV.
(Foto: S. Reinholdt aug. -84).

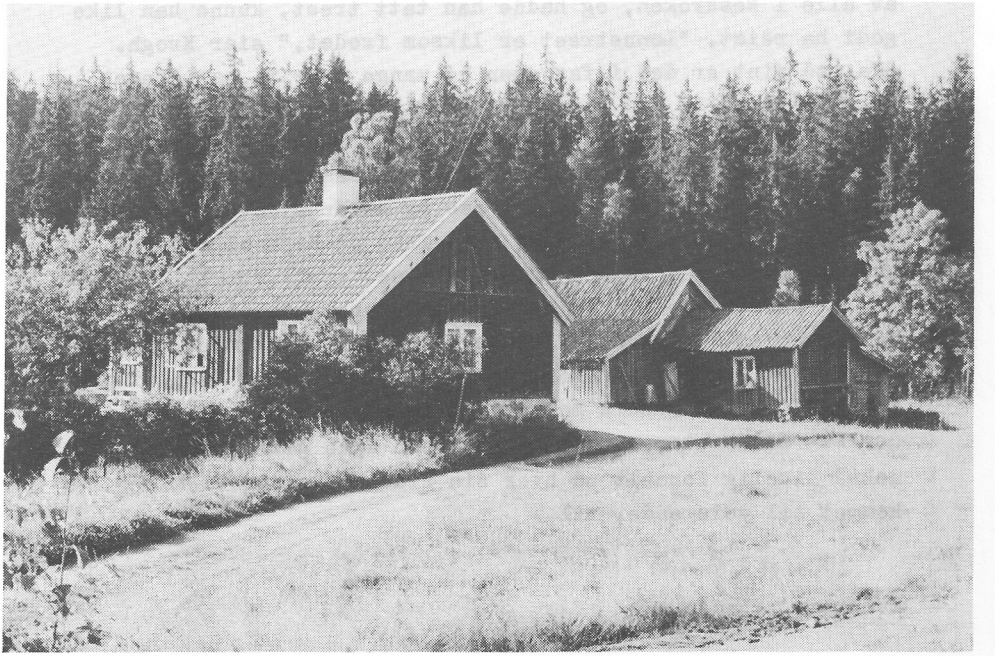

Plassen Nordby fra SØ.
(Foto: S. Reinholdt aug. -84).

VÅRNHUS OG NORBY

Vårnhus ligger øst for veien (til høyre) og både stue og uthusbygning bærer preg av å være nylig godt vedlikeholdt. Å komme hit er som å komme til en annen verden. Vakkert og avsondret på alle måter. Her bor yngre mennesker som også med pietet har fått modernisert og møblert inne.

Et fjøs i tegl forteller at leverandøren ikke lå langt vekk.

Hva kommer navnet Vårnhus av ? En populær forklaring er at våren kommer så tidlig her oppe. Neppe riktig, men en blir i alle fall varm om hjertet av skjønnheten - hele året. Har det noen virkning ?

Både Vårnhus og Nordby,som ligger bare ca. 5o m mot vest,hadde mindre jordvei enn de 4 plassene vi har besøkt før på turen, og det medførte at det bare ble fôr til 2 kyr.

Levemåten ble ellers som på de andre plassene. Man arbeidet i skogen.

Nordby har nok navnet sitt fordi den ligger lengst nord. Men fordi den ligger lavere i terrenget og har mindre takhøyde, virker den litt "nedtrykt" i forhold til Vårnhus. Her er mer av gammel hage og bygningene er ikke så nylig reparert, særlig uthuset trenger en skikkelig restaurering.

Stua har samme planløsning som de fleste andre småhus på den tiden ; pipe i midten med en vegg på tvers av huset. I den ene enden stue og den andre enden delt i kammers og kjøkken. Det er som vanlig også synlige takbjelker i rommene, men takhøyden er ekstra lav. Oppsitteren fortalte i begynnelsen av 197o-årene at da stua ble oppført som den siste i Neskroken, slapp man muligens opp for tømmer.

På den tid sto det også en utstoppet hønsehauk på buffeten i stua. Da den var på visitt i hønsehuset, klarte oppsitteren å slå den ihjel med et kosteskaft. En haleløs rev var også et trekk i naturbildet en sommer.

For folk på disse to plassene var det oftest slik før

at skulle en til byen var det greiest å gå ca. 3/4 km over skogen vestover til bussholdeplassen ved Vellet. Vinterstid kunne det være litt kronglete blant annet på grunn av terrenget. Man tråkket en sti med truger eller ski, og så kunne en gå til fots når tråkket ble fast nok.

Som lovet har jeg tatt leseren med på en liten rusletur i et unikt kulturlandskap, og vi har altså kommet til veis ende. Jeg vet ikke hvor man har spist nistepakken, kanskje var det i skogkanten nord for Sittpå ?

Nå har vi 2 muligheter for hjemturen. Den ene er å gå samme vei tilbake og oppleve alt fra motsatt kant, eller gå over skogen vestover, som folk altså gjorde før i tiden.

Da går det en sti ned over bekken og myrdraget rett vest for Nordby og opp åsen i vest. Litt i nordlig retning er det noen åpnere steder i skogen hvor det er utsikt over Dausjøen og muligheter for en fin rast. Følg så sti vestover til bilveien ved Vellet. Se kartet ! Takk for følget !

- - - - - -

De områder vi har vandret gjennom viser et kulturlandskap av unik verdi. Det er mye av samme slag nordenfor Brekke. De fleste ser det bare ikke, fordi det ikke har forandret seg og fordi det oftest er blitt en dagligdags opplevelse.

Takket være drikkevannsrestriksjoner har tiden stått stille lenge, og det ønsker vi den fortsatt skal.

Maridalen må vernes !

Vi vil ikke akseptere at forskjellige interessegrupper skal hale og dra i hver sin retning lenger; det være seg de som vil rive flere eller færre hus eller de som vil utbygge dalen i større eller mindre utstrekning.

- - - - - -

Kilder : "Kom til den fagre Maridal" M. Venners bok fra 1972.
Kontorsjef Jacob Kvandes etterlatte papirer.
Intervjuer med Kristian Magnus Bakken, Tore Brodin og Oscar Krogh i februar 1986 + Ivar Bakke (Skjerven)
Diverse gamle kart samt Oslo Bymuseum.
"Kjelsås". Kjelsås Vels 75-års jubileumsbok fra 1985.

Vedtekter for Maridalens Venner

Vedtatt på konstituerende generalforsamling 9. juni 1970 med endringer på generalforsamlingene 30.mai 1972, 28. mai 1975, 30. november 1977 og 29. november 1979.

§ 1. Navn

Foreningens navn er Maridalens Venner.

§ 2. Formål

Foreningens formål er å bevare Maridalens nåværende bebyggelse og miljø. Den vil arbeide for å bevare dalens særegne karakter og forhindre rivning av nåværende bebyggelse. Den vil videre arbeide for å øke interessen for dalen som frilufts- og rekreasjonssted for innbyggerne i Oslo og omegn. Forendingen vil arbeide for å hindre forurensning og tilsøpling av dalen, og verne om ting av historisk og kulturell verdi. Foreningen vil søke å samarbeide med myndigheter, grunneiere, dalens velforeninger, organisasjoner og skoler. Foreningen er politisk nøytral.

§ 3. Medlemskap

Foreningen er åpen for enkeltpersoner, familier og organiserte grupper. Hvert medlemskap representerer en stemme og en valgbar person. Det er anledning til å tegne støttemedlemskap.

§ 4. Foreningens ledelse

Foreningens styre består av 5 medlemmer, valgt for 2 år. Av disse velges det 3 det ene året og 2 det neste. 2 medlemmer velges blant Maridalens beboere.[x)]
Hvert år velges to varmenn og to revisorer. Formann velges særskilt på generalforsamlingen. Styret konstituerer seg selv med nestformann, sekretær og kasserer. Styret kan opprette særutvalg.

§ 5. Styrets plikter

Styret har den daglige ledelse av foreningen. Formannen innkaller til styremøter. Styret innkaller til medlemsmøter og generalforsamlinger. Medlemsmøter avholdes når dette anses nødvendig. Styret er beslutningsdyktig når minst 3 medlemmer (varamenn) er tilstede og samtlige har fått innkalling. Sekretæren

fører foreningens protokoller. Kassereren har ansvaret for regnskapet, medlemskartoteket og kontingentinnbetalingen. Styret forvalter foreningens midler, men større saker må først godkjennes av medlemsmøte eller generalforsamling.

§ 6. Kontingent

Kontingenten gjelder kalenderåret. Kontingenten må være innbetalt innen 1. oktober eller etter 2 påminnelser. Hvis kontingenten ikke betales i tide, regnes medlemskapet som opphørt. Kontingentens størrelse fastsettes av generalforsamlingen.

§ 7. Generalforsamlingen

Generalforsamlingen er foreningens øverste myndighet. Den holdes hvert år innen utgangen av november og innkalles med minst 2 ukers varsel. Forslag som ønskes behandlet, må være innsendt til styret innen 1. oktober. Generalforsamlingen skal behandle:

1. Valg av dirigent
2. Årsberetning
3. Regnskap
4. Innkomne forslag
5. Fastsettelse av kontingent
6. Valg

§ 8. Ekstraordinær generalforsamling

Ekstraordinær generalforsamling kan avholdes når styret finner det nødvendig eller når minst 1/5 av medlemmene krever det. En slik generalforsamling innkalles med minst 2 ukers varsel, og dagsorden settes opp av styret.

§ 9. Vedtektsendringer

Forslag om vedtektsendringer må behandles på ordinær generalforsamling og vedtas med 2/3 flertall.

§ 10. Oppløsning

Forslag til oppløsning av foreningen behandles av den ordinære generalforsamling hvor det kreves 2/3 flertall for å bli vedtatt. Beslutter generalforsamlingen oppløsning med det nødvendige flertall, innkalles det til ekstraordinær generalforsamling, hvor det også kreves 2/3 flertall for å bli vedtatt. I tilfelle oppløsning kan generalforsamlingen bestemme hvordan foreningens midler skal anvendes, under hensyntagen til at midlene benyttes til Maridalens beste.

Vedtekter for Maridalsspillet

Vedtatt på Maridalens Venners ekstraordinære generalforsamling 1. februar 1978.

§ 1. Navn

Navnet skal være Maridalsspillet.

§ 2. Formål

Maridalsspillet vil gjennom sin virksomhet generelt arbeide for å spre informasjon om og øke interessen og forståelsen for Maridalen i historisk og kulturell sammenheng.
Dette vil Maridalsspillet spesielt søke å oppnå ved at det hver sommer gjennomføres spill ved Kirkeruinen. I den utstrekning man finner det kunstnerisk forsvarlig, bør man gjøre bruk av lokale krefter ved gjennomføringen av spillet.

§ 3. Styrets sammensetning

Maridalsspillets styre skal bestå av 5 medlemmer oppnevnt for 2 år. Maridalens Venners styre oppnevner 3 medlemmer og Bydelsutvalg 40 - Marka - oppnevner 2 medlemmer. Det oppnevnes også 1 varamann fra Maridalens Venner og 1 varamann fra Bydelsutvalg 40 - Marka. Fra Maridalens Venner oppnevnes 1 styremedlem det ene året og 2 det neste. Fra Bydelsutvalg 40 - Marka - oppnevnes 1 styremedlem hvert år. Varamann oppnevnes hvert år.
Styret konstituerer seg selv med formann, nestformann, kasserer, sekretær og et styremedlem.

§ 4. Styrets plikter

Styret har den daglige ledelse av Maridalsspillet. Formannen innkaller til styremøter. Styret er beslutningsdyktig når minst 3 medlemmer er tilstede. Sekretæren fører spillets protokoll som det sendes kopi av til Maridalens Venners formann, Bydelsutvalg 40 - Markas formann - samt til de bevilgende statlige og kommunale myndigheter. Styret er ansvarlig for at en forsvarlig økonomisk ramme holdes.

§ 5. Regnskap og årsberetning

Maridalsspillets styre skal ved sesongens avslutning framlegge årsberetning og revidert regnskap for Maridalens Venners generalforsamling og Bydelsutvalg 40 - Marka - hvoretter årsberetning og revidert regnskap oversendes de bevilgende statlige og kommunale myndigheter.

Regnskapet skal være revidert av 2 revisorer, 1 oppnevnt av Maridalens Venner og 1 oppnevnt av Bydelsutvalg 40 - Marka.

§ 6. Oppnevning av representanter

Representanter til Maridalsspillets styre oppnevnes i desember hvert år.

§ 7. Vedtektsendringer

Forslag til endringer av disse vedtekter må behandles på Maridalens Venners ordinære generalforsamling og vedtas med 2/3 flertall.

§ 8. Oppløsning

Ved et eventuelt opphør av Maridalsspillet tilbakeføres gjenværende bevilgede penger til de beviligende myndigheter. Aktiva forøvrig tilfaller Maridalens Venner.

---

x) I denne forbindelse lokaliseres Maridalen å ligge innenfor disse grenser:

Maridalsoset, Langsettløkka, lysløypa til veidele nordover langs Maridalsvannet, Grytebekken, Store Gryta, Nittedals grense til Lørenskog, Gaupekollen, Øyungsdammen, Fagervann, Skjærsjødammen, Ullevålseterveien, Ankerveien til Sognsvann, østover over Grinda, nord for bebyggelsen, Peder Ankers vei østover, Brekke, anleggsveien, Maridalsoset.

ÅRSBERETNING FOR MARIDALENS VENNER 1985.

1. Styret.

Styret har i 1985 hatt følgende sammensetning :

Formann	-	Sheldon Reinholdt
Nestformann	-	Tore Furuberg
Sekretær	-	Marit Engh
Kasserer	-	Egil Kvande
Styremedlem	-	Aud Bruun

Varamedlemmer: Per Pedersen og Ulf Thorshaug

2. Andre tillitsverv.

Revisorer: Tore Brodin og Inger Johanne Knudsen

Valgkomite: Jørgen Sundby, Inger Thaugland,Olaf Lørenskogen

3. Styremøter.

Styret har hatt 7 styremøter, herav har 2 hovedsakelig vært arbeidsmøter med utsendelse av årsskriftet 84/85 og innkalling til årsmøtet 1985.

Styret har ellers hatt telefonisk kontakt med hverandre i forbindelse med en rekke saker.

4. Medlemstall og kontingentinngang.

Oversiktene viser en positiv utvikling:

Pr. 1/11-83	:	474	medlemmer
" " 84	:	556	"
" " 85	:	67o	"

Fremgangen er en nettoutvikling fordi det årlig er litt frafall p.g.a. dødsfall, flytting til ukjent adresse, noen strykninger p.g.a. manglende kontingentinnbetaling og enkelte utmeldinger.

Ved hjelp av årsskriftene synes det å være lett å verve nye medlemmer, men styret har dessverre ikke hatt kapasitet til større verveaksjoner.

Kontingentinnbetalingen er noe forsinket i forhold til i 1984 fordi årsskriftet i år ble sendt ut ca. 1½ måned senere enn forrige år. Se forøvrig regnskapet.

5. Maridalsspillet 1985.

Som kjent oppnevner Maridalens Venners styre og Bydelsutvalg 4o - Marka hver halvparten av et selvstendig arbeidende spillstyre. Følgende har vært oppnevnt av Maridalens Venner: Lise Kvalshaugen (1984-85), Øivind Øiestad (1984-85), Ragnhild Storaker (1985-86), varamedlem Mette Nordal Froyn (1985) og revisor Tore Brodin (1985).

Spillstyret hadde planlagt at årets spill skulle være "Gutten i steinen", et bestillingsverk av forfatteren Tor Edvin Dahl, men under forprøvene ble dette etter ønske fra skuespillerne byttet ut med "Sancthansnatten" av Henrik Ibsen.

Spilleplanen forutsatte 8 forestillinger fordelt på 6 dager fra 17/8 til 25/8. De midtre forestillinger ble ødelagt av regn.

Forøvrig henvises til egen årsmelding og regnskap fra spillstyret som fremlegges på generalforsamlingen.

6. Årsskriftet 84/85.

Da styret ikke kjente noen andre som hadde forutsetninger, kapasitet og interesse for å utgi årsskriftet, påtok formannen seg å være redaktør og teknisk ansvarlig.

Som i årsskriftet 83/84 ble det lagt vekt på å lage et årsskrift med dagsaktuelt stoff blandet med kultur- og naturhistoriske artikler og bilder.

Styret mener at denne formen skaper størst engasjement hos alle som i stigende grad er interessert i Maridalens fortid, nutid og fremtid.

Samarbeidet med de siste års trykkeri er fortsatt meget godt og gir oss et årsskrift av høy teknisk standard til en svært lav pris.

7. Kontakten med publikum.

a) Årsskriftet er vår viktigste kontakt utad. Det sendes gratis til alle medlemmene og til ca. 115 utvalgte enkeltpersoner, organisasjoner, institusjoner og etater m.m. Dessuten sendes det til alle aviser i Oslo og publikasjoner som kan tenkes å være interessert i Maridalen og vår forening.

Vi opplever årlig at dette er nyttig for vårt arbeid.

b) Formannen hadde en kort orientering om foreningens virksomhet før premieren på årets Maridalsspill, hvilket førte til at en del tegnet seg som medlemmer etter forestillingen. Det var planlagt at andre styremedlemmer skulle foretatt liknende medlemsvervinger i forbindelse med de andre forestillingene, men dette falt bort fordi skuespillerne visstnok opplevde foreningens initiativ som generende. En del postgiroblanketter ble delt ut ved noen forestillinger.

c) Ved velvillig imøtekommenhet på Grefsen, Kjelsås, Korsvoll og Maridalen postkontor samt Grefsen og Tåsen bokhandel er det gitt tillatelse til å henge opp verveplakat med prøveeksemplarer på våre 2 siste årsskrift og en kasett med postgiro medlemsblanketter. Dette har også i år ført til mange nye medlemmer. Nestformannes verveaksjon v/Halvorsrud 29/9 ga nye medlemmer.

d) Formannen skrev en to-siders artikkel om foreningens virksomhet som ble trykt i årets program for Maridalsspillet. I programmet ble også gjengitt nestformannens innsamlede eventyr fra Maridalen.

e) Nestformannen har også skrevet flere innlegg i dagspressen.

8. Diverse saker.

a) Gang-/sykkelvei (Brekke-Kapellet). Da styret ble kjent med at myndighetenes nyeste alternativ er en 2,5 - 4 m bred vei på østsiden av Maridalsveien, ny bro over elven ved Hammeren og veifyllinger derfra forbi kirkeruinene og over det verneverdige område ved Lautabekkens utløp, ble det sendt en grundig protest til Oslo bygningsråd med kopi til en rekke instanser. Som alternative løsninger foreslo vi et tidligere alternativ, hvilket var en vei fra Brekke og/eller fra Grinda langs kraftledningen med sammenknyting ved Låkeberget parkeringsplass med den eksisterende grusvei derfra til Hammeren. Som nytt alternativ foreslo vi et vanlig fortau på ca. 1,5 m bredde mellom Brekke og Hammeren hvor den største trafikken er. Det er ikke kommet reaksjoner fra myndighetene på dette.
Vårt brev til myndighetene er gjengitt i årsskrift 84/85.

b) Verneplan eller disposisjonsplan.
Miljøverndepartementet ba i skriv av 15/4 d.å. til Stadsfysikus i Oslo og Fylkesmannen i Oslo og Akershus om at det måtte bli utarbeidet forslag til landskapsvernområde i Maridalen.

22/5 ble det etter initiativ fra foreningens styre avholdt et informasjonsmøte for å få klarlagt forskjeller og likheter mellom en verneplan og en disposisjonsplan. Innledere var konsulent K. Sandaas fra Helserådet og avd.arkitekt G. Hoel fra Byplankontoret. Innbudt var vårt styre, styret i Maridalen Vel og Distriktsutvalget (Medlemmer av Bydelsutvalg 4o). 16 + de 2 innlederne var til stede.

Møtet var nyttig ved at deltagerne fikk en mengde saklig informasjon.

2o/6 fikk styret vite at Planutvalget i Oslo dagen etter skulle behandle et forslag om å sette i gang arbeidet med en disposisjonsplan for Maridalen. Styret fikk innlevert en protest før møtet hvor det ble bedt om at " - - Planutvalget utsetter sitt standpunkt til forslaget til en disposisjonsplan for Maridalen inntil det er nærmere utredet hva slags plan lokalbefolkningen og verneinteressene er best tjent med."

Men vi ble ikke hørt. Protesten og Planutvalgets vedtak samt kommentarer til dette er gjengitt i årsskrift 84/85.

Pr. idag vet vi lite om sakens videre utvikling. Men det er av de politiske myndigheter nedsatt en hurtigarbeidende komite som skal finne fram til ca. 1o ooo mål villatomter i Oslo. Slike områder antas å måtte ligge innenfor Markagrensen, og da går neppe Maridalen fri. En verneplan antas å ville hindre slikt.

c) Skar militærforlegning.
Styret har henvendt seg til forskjellige myndigheter for å hindre riving av bolighus og verneverdige bygninger på området. Byantikvaren har svart at de mener kommandantboligen burde bevares. Andre har ikke svart.

d) Nedre Vaggestein gård.
Styret har henvendt seg til byantikvaren fordi man var redde for at bruksendringen til pedagogiske formål ville ødelegge stedets karakter av gårdsbruk. Byantikvaren har svart at den nye bruk ikke ville endre stedets karakter og at de " - - ønsker å følge opp rehabiliteringen av bebyggelsen på gården."

e) Golfbanen.
Det foreligger ikke noe nytt siden forrige årsmøte.

f) Kontakt med Maridalen Vel.
Etter fellesmøtet med styret i Maridalen Vel og Distriktsutvalget 22/5, som vårt styre hadde tatt initiativ til, foreslo styret i Vellet et nytt møte i høst. Vårt styre har satt pris på dette, men uforutsette omstendigheter for begge styrer har hindret møtet. Ellers har vi sendt hverandre kopier av brev og dokumenter for å være orientert om hverandres standpunkter. Vårt styre mener at der hvor det synes å være uenighet, mer er snakk om en skinnuenighet enn en saklig uenighet. Målet skulle i hovedsak være den samme for begge foreninger, men "veiene" kan man tidvis være uenige om.

9. Regnskap - økonomi.

Det vises til revidert regnskap etter at årsmøtet 1984 hevet medlemskontingentene fra enkeltmedlem kr. 15,- til kr. 25,-, familie kr.2o,- til kr. 35,-, institusjon/forening kr. 5o,- til kr. 75,-.

For styret

Sheldon Reinholdt
Formann

MARIDALENS VENNER

Regnskapsåret 1/11 1984 - 15/11 1985.

	Inntekter	Utgifter
654 kontingenter	18165,-	
Renter Kreditkassen	78o,69	
" Postsparebanken	367,-	
Solgt årsskrifter	585,-	
" bøker	1oo,-	
Årsskrift 84/85 inkl. utsendelse		1o319,9o
Årsmøter " " " "		2934,7o
Styremøter		722,-
Div. kontorrekvisita		2188,6o
	19997,69	16165,2o
Overskudd		3832,49
	19997,69	19997,69

Dekket underskudd ved Maridalsspillet 1984 : kr. 8487,-

Spesifikasjon av beholdning:

Kassebeholdning	1374,97
Postgirokonto 2 o8 46 97	352o,o3
Postsparebankkonto 517825 (2)	8575,-
Kreditkassen 6o8o.63.29951	23571,54
Sum beholdning pr. 15/11-85	37o41,54

Medlemmer som skylder kontingent for 1984: 9 stk.
Nye medlemmer i løpet av siste regnskapsår: 114 "
Registrerte medlemmer pr. 15/11-85: 67o "

Oslo, 15/11 1985

Egil Kvande
Kasserer

STYRET 1986.

		Tlf.pr.	Tlf.arb.
Formann:			
Sheldon Reinholdt	Grefsenveien 62, o487 Oslo 4.	226171	281400
Nestformann:			
Tore Furuberg	Skarseter, Maridalen, o890 Oslo 8.	425416	
Sekretær:			
Solveig Holm	Kjelsåsveien 188, o883 Oslo 8.	233168	
Kasserer:			
Egil Kvande	Arne Garborgs vei 20, o671 Oslo 6.	260773	
PR-sjef:			
Olaf Gulbrandsen	Sørbråtveien 78, o891 Oslo 8.	422728	
Varamedlem:			
Per Pedersen	Haugerberget, Maridalen, o890 Oslo 8.	424505	
Varamedlem:			
Ulf Thorshaug	Årvollia 23, o591 Oslo 5.	(221761) 654481	

- - - - - - - - - - -

Revisorer: Tore Brodin, Ødegården, Maridalen.
Inger Johanne Knudsen, Kasa, Maridalen.

Valgkomite: Olaf Lørenskogen, Lørenskog, Movatn.
Øivind Øiestad, Stabburvn. 6B, o873 Oslo 8.
Eilev Granum, Kudalsvn. 3, o891 Oslo 8.

NOEN PRAKTISKE OPPLYSNINGER.

Postadresse: Maridalens Venner, Maridalen, o809 Oslo 8.

Postgiro: 2 08 46 97.

Bankgiro: 6080.63.29951 - Kreditkassen.

Medlemsskap: Enkeltpersoner kr. 25,-, Familier kr. 35,-, Institusjon/forening kr. 75,-.

Årsskrift: Årsskriftet er inkludert i kontingenten. Følgende tidligere årsskrift kan skaffes : '72, '73, '75-'77, '80, 81/82, 83/84, 84/85. Disse koster kr.15,- pr. stk. I tillegg kr. 10,- pr. sending uansett antall hefter. Bestill og send penger forskuddsvis pr. postgiro.

"Kom til den fagre Maridal", boken fra 1972, er utsolgt.
"Jubileumsskrift 1982-83" (84 s.) koster kr. 25,-.

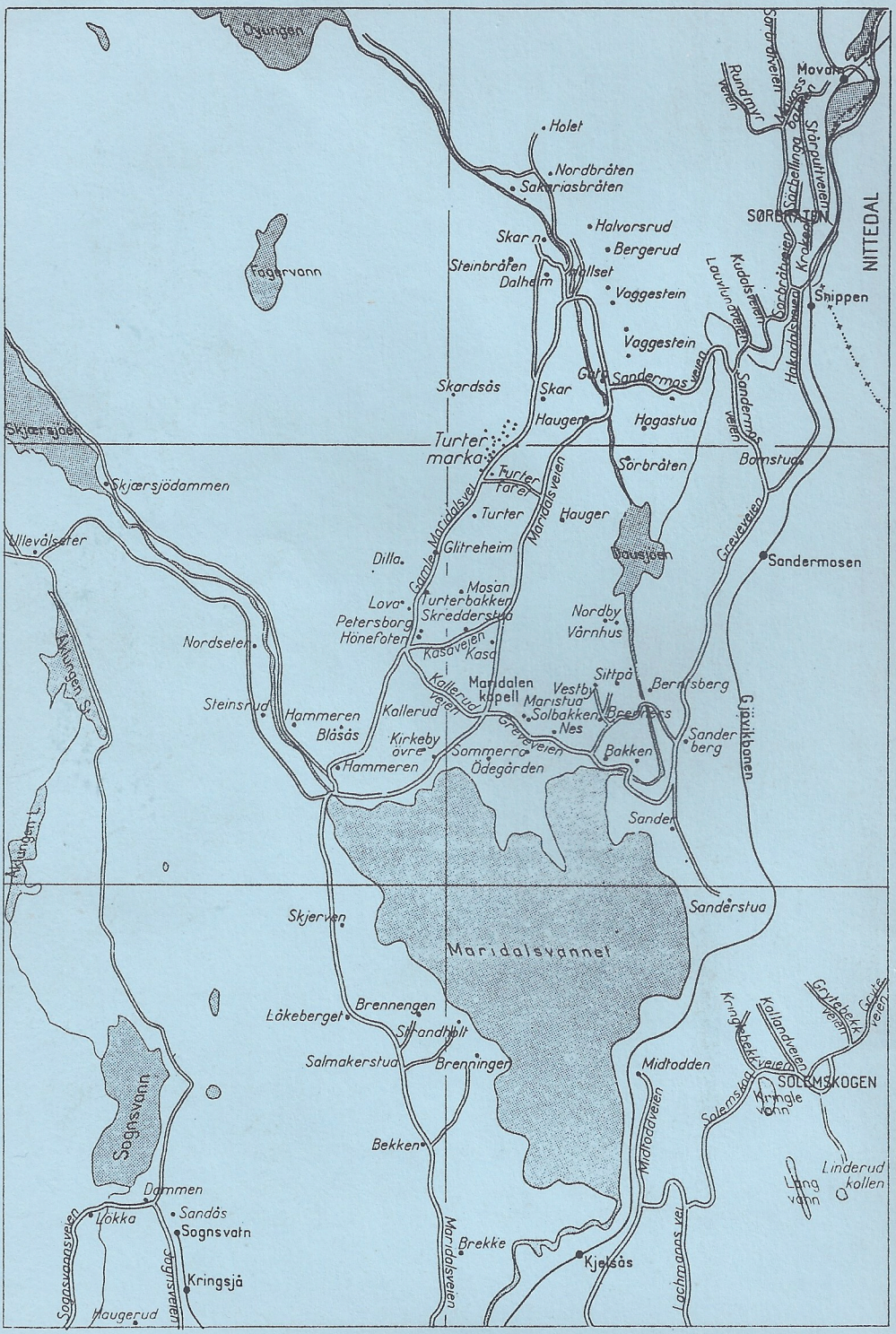
Øyungen
Movatn
Rundmyr veien
Sørbråtveien
Skjørpultveien
Sørbellingen
Krokeveien
SØRBRÅTEN
NITTEDAL
Holet
Nordbråten
Sakariasbråten
Halvorsrud
Bergerud
Skarn
Steinbråten
Dalheim
Hillset
Vaggestein
Tagervann
Lauvlundveien
Kudalsveien
Sørbråtveien
Snippen
Hakadalsveien
Vaggestein
Gata
Sandermosveien
Skardsås
Skar
Haugen
Hagastua
Sandermosveien
Skjærsjøen
Turter-marka
Turter
Turter
Sørbråten
Bornstua
Skjærsjødammen
Maridalsvei
Maridalsveien
Hauger
Vollevålseter
Dilla
Glitreheim
Vausjøen
Grevaveien
Sandermosen
Gamle Maridalsvei
Mosan
Lova
Turterbakken
Petersborg
Skredderstua
Hønefoten
Nordby
Vårnhus
Nordseter
Kasavejen
Kasa
Sittpå
Bernsberg
Maridalen kapell
Vestby
Maristua
Solbakken
Nes
Kallerudveien
Kallerud
Grevaveien
Gjøvikbanen
Steinsrud
Hammeren
Blåsås
Kirkeby øvre
Sommerro
Ødegården
Bakken
Sanderberg
Hammeren
Sander
Sanderstua
Skjerven
Maridalsvannet
Brennengen
Lokeberget
Strandhjelt
Salmakerstua
Brenningen
Midtodden
Kringlebekkveien
Kallandveien
Grytebekkveien
Gauteveien
SOLEMSKOGEN
Solemskogveien
Kringlevann
Soggsvann
Bekken
Midtodveien
Linderudkollen
Langvann
Dammen
Sandås
Sognsvann
Kringsjå
Sognsvannsveien
Sognsveien
Haugerud
Maridalsveien
Brekke
Kjelsås
Lochmannsvei